

**INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI,
LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI**

SPRÅKATTITYDERS PÅVERKAN PÅ SKÅNSKAN SOM IDENTITETSMARKÖR

En enkätstudie

Eloïse Creemers

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LI1301 Lingvistik, fördjupningskurs
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2024
Handledare:	Eva-Marie Bloom Ström & David Pagmar
Examinator:	Ellen Breitholtz
Nyckelord:	Språkattityder, dialektologi, sociolingvistik, folklingvistik, attitydsforskning, sociodialektologi, Skåne, skånska

Abstract

- Syfte:** Uppsatsens syfte är att undersöka korrelationen mellan nivå av dialektalt uttal och dialekten som identitetsmarkör, korrelationen mellan nivå av dialektalt uttal och negativa språkattityder, samt till vilken nivå negativa språkattityder påverkar dialektens vikt som identitetsmarkör. Genom en enkätundersökning vill jag undersöka om de som har ett bredare dialektalt uttal värderar sin dialekt högre och ser den som en större identitetsmarkör än de med svagare dialektalt uttal, om de med starkare dialektalt uttal blir bemötta mer negativt än de med ett svagare uttal och huruvida vikten av dialekten påverkas av andras negativa språkattityder och fördomar.
- Teori:** Undersökningen är baserad på teoretiska ramverk grundade i sociolingvistik, sociodialektologi, attitydforskning och folklingvistik.
- Metod:** För att undersöka hypoteserna har en enkätundersökning riktad till personer uppvuxna i Skåne, med olika nivåer av dialektalt uttal, genomförts. 474 informanter besvarade 21 frågor gällande sin dialekt i förhållande till teman som identitet, stolthet och upplevelser av negativa språkattityder.
- Resultat:** Undersökningen visade ett starkt samband mellan nivå av dialektalt uttal och dialekten som identitetsmarkör. Nivån av dialektalt uttal skiljde sig signifikant beroende på uppväxtort. Signifikant skillnad i negativt bemötande hittades mellan de som flyttat ifrån Skåne och de som bor kvar, trots att någon skillnad i nivå av dialektalt uttal mellan dessa grupper inte återfanns. Undersökningen visade ingen relation mellan nivå av dialektalt uttal och negativt bemötande, varken hos de som flyttat ifrån Skåne eller hos de som bor kvar. Däremot visade undersökningen på en viss, mindre påverkan på dialekten som identitetsmarkör hos de som blivit negativt bemötta, oberoende av nivån av deras dialektala uttal.

Förord

Denna uppsats är den avslutande delen av mina studier inom lingvistik vid Göteborgs universitet. Under mina år på universitetet har mitt intresse för språkstudier vuxit sig starkare i takt med all den kunskap jag tillgodogjort mig. Uppsatsen föddes ur mitt ständigt växande intresse för sociolingvistik, folklingvistik och mitt nyfunna intresse för sociodialektologi.

Jag är otroligt tacksam för de 474 informanter som tagit sig tid att besvara den enkät som ligger till grund för denna undersökning. Utöver enkätsvaren har jag fått otroligt fin respons från flertalet enkätdeltagare, samt mer insikt i deras språksituation – något jag är mycket tacksam över.

Jag vill också betona min tacksamhet gentemot de lärare jag haft under mina år som lingvistikstudent, som har varit mycket måna om att vårda mitt språkliga intresse och har hållit det blomstrande. Vad gäller denna uppsats vill jag ge ett extra tack till mina handledare. Eva-Marie Bloom Ström har varit till stor hjälp under mitt skrivande och bidragit med den respons nödvändig för detta slutgiltiga resultat. David Pagmar har bidragit enormt genom att hjälpa mig med den statistiska analysen i R.

Vidare vill jag även tacka Finnur Friðriksson som tog sig tid att läsa igenom min undersökning och förde en mycket intressant diskussion med mig kring både mina och hans egna studier av språkattityder gentemot dialekter.

Jag hoppas att denna uppsats bidrar med insikt i den sociodialektologiska forskningsgren som jag själv funnit så mycket intresse för.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar	1
1.2	Uppsatsens struktur	2
2.	Bakgrund.....	4
2.1	Dialektbegreppet	4
2.2	Dialektutjämning och standardspråk.....	5
2.3	Den skånska dialekten.....	6
2.4	Språklig identitet	8
2.5	Språkattityder	10
2.6	Teoretiska ramverk för attitydsforskning.....	13
2.7	Tidigare undersökningar	15
3.	Metod och material	18
3.1	Enkätundersökning.....	18
3.2	Statistisk analys.....	19
3.3	Deltagarna	20
4.	Analys	23
4.1	Del ett – Dialekten som identitetsmarkör.....	23
4.2	Del två – Negativt bemötande.....	31
4.3	Del tre – Språkattityders påverkan på dialekten som identitetsmarkör.....	39
5.	Slutsatser och diskussion.....	42
5.1	Resultat och slutsatser	42
5.2	Jämförande med tidigare studier	43
5.3	Metoddiskussion	46
5.4	Respons	47
5.5	Vidare forskning.....	48

Referenslista.....	50
Bilagor	53

1. Inledning

”Receptionisten på hotellet i Stockholm började prata engelska med mig.”

Citatet ovan kommer från en av informanterna som svarat på enkätundersökningen. Informanten hade inte skattat sig själv att ha ett bredare dialektalt uttal än 4 av 10, men blev ändå bemött med oförståelse av en person med ett mer standardiserat uttal än hen själv. Efter att ha studerat svenska dialekter vid Uppsala universitet, väcktes mitt intresse för det sociolingvistiska perspektivet på dialekter. Detta intresse födde idén till denna undersökning. Hur förhåller vi oss till vår egen och andras dialekter? Hur påverkas vi av andras syn på vår dialekt? Många frågor dök upp och mitt intresse för att undersöka dessa växte i takt med mina studier av svenska dialekter, dialektutjämnning och sociolingvistik. En hel del forskning, framförallt fallstudier har redan gjorts på attityder gentemot olika svenska dialekter, men jag kunde inte hitta någon som fokuserade på den skånska dialekten, därför valde jag att undersöka just denna dialekt för att fylla forskningsgapet.

Jag vill inleda denna uppsats med ett utdrag ur Rudyard Kiplings dikt ”The Stranger”, som jag upplever beskriver hur dialekter och dess tillhörande språkgemenskaper kan bidra till både en känsla av utanförskap, men även av en samhörighet:

**The Stranger within my gate,
He may be true or kind,
But he does not talk my talk—
I cannot feel his mind.
I see the face and the eyes and the mouth,
But not the soul behind.**

Figur 1.1. *Utdrag ur Rudyard Kiplings dikt ”The Stranger”*

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att svara på tre frågeställningar gällande dialekt, identitet och negativa språkattityders påverkan hos personer med ett skånsk dialektalt uttal. Dessa frågeställningar är följande:

1. Värderar de som har ett starkare dialektalt uttal sin dialekt högre och ser den som en större identitetsmarkör än de med svagare dialektalt uttal?
2. Blir de med starkare dialektalt uttal bemötta mer negativt än de med ett svagare uttal?
3. Påverkas den personliga attityden till dialekten av andras negativa språkattityder och fördomar?

Mina hypoteser kring dessa frågeställningar är att de med starkare dialektalt uttal värderar sin dialekt högre än de med ett svagare dialektalt uttal, att de med starkare dialektalt uttal blir bemötta mer negativt än de med ett svagare dialektalt uttal, samt att negativa språkattityder och fördomar påverkar hur mycket vikt en person lägger vid sin dialekt.

Frågeställningarna ämnar undersöka dialektens vikt på ett personligt plan hos informanterna – undersökningens *innegrupp* – samtidigt som de undersöker hur denna grupp påverkas av *utegruppens* fördomar och attityder gentemot dem. Frågeställningarna ämnas besvaras genom en enkätundersökning, som kommer att jämföras med tidigare sociolingvistiska undersökningar av språkattityder, samt utifrån tidigare litteratur som behandlar forskning på ämnen inom sociolingvistik, sociodialektologi och attitydsforskning, så som språklig identitet, språkattityder och språkgemenskaper. Undersökningen ämnar även att ta nutidens *dialektutjämning* i beaktning för att undersöka till vilken grad denna har påverkat talare av den skånska dialekten. Uppsatsens ändamål är att kartlägga hur personer uppvuxna i Skåne ser på sin dialekt, och hur denna syn påverkas av negativt bemötande och fördomar. Den ämnar även bidra med en djupare förståelse för språkattityders påverkan på individens attityd till hens egen dialekt.

1.2 Uppsatsens struktur

Uppsatsen är uppbyggd på följande sätt: Kapitel ett beskriver uppsatsens syfte. Frågeställningarna och hypoteserna presenteras. Kapitel två behandlar bakgrunden av tidigare forskning och relevanta teman för uppsatsen. Begreppet dialekt förklaras och den skånska dialekten beskrivs. Begrepp som *dialektalitet*, *dialektutjämning*, *standardspråk*, *social identitet*, *språkattityder*, *prestige* och andra termer förklaras. I kapitel tre beskrivs metoden för insamling av material och den statistiska analysen av denna, och vidare introduceras här även enkätundersökningens deltagare. I kapitel fyra presenteras deskriptiv statistik över de resultat som analysen av enkätundersökningens svar gav. Kapitlet är uppdelat i tre delar, där varje del

ämna besvara respektive forskningsfråga och mina hypoteser. I kapitel fem följer avslutningsvis en diskussion av undersökningens resultat, de slutsatser som dragits, metoden för undersökningen och responsen som getts. Resultaten jämförs med tidigare forskning och framtida forskning diskuteras.

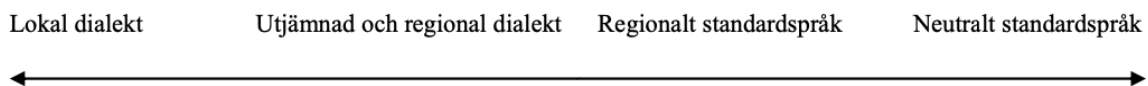
2. Bakgrund

I detta avsnitt presenteras terminologi för uppsatsen. Dialektbegreppet beskrivs, liksom begreppet standardspråk, samt hur nutidens dialektutjämning har påverkat de svenska dialekterna. Vidare presenteras de språkdrag som är typiska för den skånska dialekten. En förklaring av begreppen språklig identitet och språkattityder presenteras, och även de teoretiska ramverk som uppsatsen har utgått ifrån, tillsammans med en övergripande bild av tidigare forskning på samma ämne.

2.1 Dialektbegreppet

För att kunna undersöka dialektens roll för identiteten behövs först en närmre beskrivning av vad som menas med begreppet *dialekt*. Begreppet syftar på ”en språklig varietet som kan kopplas till talarens geografiska hemvist” (Norrby & Håkansson, 2010, s. 342). En språklig varietet definieras av variabler av språkdrag på olika språkliga nivåer, som har flera varianter. Dessa realiseras på olika sätt beroende på talarens olika egenskaper och förutsättningar, så som geografisk hemvist, ålder, kön, klass och etnicitet (Norrby & Håkansson, 2010). Ett exempel på detta kan vara skillnader i uttalet av /r/-fonemet, som [ʀ] – ett skorrande /r/ som produceras med bakre delen av tungan, och som är typiskt i södra Sverige – och [r], – ett /r/ som produceras på tungspetsen, och används i neutralt standardspråk (Engstrand, 2004). Trots att flera sociala faktorer påverkar en talares uttal, lägger denna undersökning fokus endast på den geografiska hemvisten.

Då nutidens moderna språksituation skiljer sig från hur situationen sett ut tidigare (se 2.2) har nutida forskare inom dialektologi och sociolingvistik börjat använda begreppet *dialektalitet*, som beskriver en talares nivå av dialektala drag, snarare än dess totala förekomst eller avsaknad (Svahn & Nilsson, 2014). Istället för att tala om ”dialekt eller ingen dialekt”, pratar man i dag istället om ett dialektkontinuum som sträcker sig från *lokal dialekt* (tidigare *genuin dialekt*) till *neutralt standardspråk* (se figur 2.1), och betonar de dialektala varieteternas nyansskillnader (Pålsson, 2022).

Figur 2.1. De olika graderna av dialektalitet i dagens språksituation (Dahlstedt, 1978).

Thelander (1996) ger en beskrivning av dessa olika nivåer. Längst ut till vänster finns *lokal dialekt*, som är en så pass utpräglad varietet att talarens hemvist enkelt avslöjas, och kan bestämmas ända ner till bynivå. *Utgjämnad och regional dialekt* syftar på en dialektal varietet där talarens hemvist avslöjas, men inte på en djupare nivå än kommun eller landskap. *Regionalt standardspråk* är den varietet som befinner sig på gränsen mellan neutralt standardspråk (i folkmun *rikssvenska*) och utjämnad och regional dialekt. Det regionala standardspråket bär fortfarande en viss särprägel av en viss landsdel, exempelvis Västsverige eller Norrland, men till så pass liten grad att exakt hemvist kan vara svår att avgöra. Det *neutrala standardspråket* syftar på en så pass standardiserad varietet att talares hemvist inte går att identifiera alls. Det neutrala standardspråket anses ofta vara en *högprestigevariant* (se 2.5) och är oftast kopplat till nationalspråket (se 2.2) (Pålsson, 2022), vilket i Sveriges fall syftar på området runt Stockholmstrakten (Thelander, 1996).

2.2 Dialektutjämning och standardspråk

För att förstå och bedöma undersökningens resultat, behöver vi se hur dialekterna uppkom och utvecklades, samt hur detta påverkat dagens dialektsituation. På 1200-talet påbörjades en process som Institutionen för språk och folkminnen (2020) benämner som *dialektsplittring*. Många språkliga förändringar skedde runtom i landet som ledde till att flera dialektala varieteter uppstod. På 1800-talet var de dialektala skillnaderna i Sverige som allra störst (Institutionen för språk och folkminnen, 2020). I samband med etableringen av den svenska nationalstaten utvecklades en skriftspråksstandard som medförde en talspråksstandard som låg nära denna. Då landets maktcentrum fanns kring Mälardalen var det också den varietet som talades i detta område som skapade normerna för *standardspråket*. Detta ledde till att en ny process, *dialektutjämningen*, påbörjades. Denna pågick under 18- och 1900-talet, framförallt under efterkrigstiden, och fortsätter än i dag (Institutionen för språk och folkminnen, 2020). Istället

för att dialekterna fortsatte utvecklas åt olika håll, började de istället likna varandra mer och mer.

Bortsett från införandet av grammatikor och ordböcker som alla baserades på det etablerade standardspråket, hade fler anledningar till utjämningen uppstått. Framförallt var det urbaniseringen, ökad mobilitet, samt ökad språkkontakt över kommungränser som låg bakom att dialekterna började utjämnas (Institutionen för språk och folkminnen, 2020; Thelander, 1996; Pålsson, 2022).

Utöver dialektutjämningen så beskriver Pålsson (2022) även processen *regionalisering*, som innebär att de lokala dialekterna utjämnas mot en mer regional varietet. Thelander (1996) ger ett exempel på regionalisering, där en lokal västerbottnisk dialekt förlorar viss särprägel, och istället sakta förändras till en regional norrländska, som fortfarande innefattar vissa dialektala drag som återfinns på fler platser runtom i Norrland, men har förlorat de lokala, västerbottniska dragen.

Thelander (1996) beskriver vidare dialektutjämningen och regionalisering som att dialekterna sakta förlorar mer och mer av sin särprägel, och sin *terräng* (även benämnt som *domän*). Denna domänförlust har resulterat i att många dialekttalare har utvecklat vad Bolfek Radovani (2000) kallar för *bidialektism*, där talare lärt sig att använda ett mer standardnära språk inom vissa domäner (ofta formella situationer som arbete och skola, där en standardvarietet värderas ha högre *status* än en lokal), medan de använder ett mer lokalt språk inom andra domäner (så som hemma med familj eller vänner från den lokala hemorten). Denna uppdelning av språkbruket kallas för dialektal *diglossi* (Thelander, 1996).

2.3 Den skånska dialekten

Den skånska dialekten är av speciellt intresse, då Skåne inte tillhörde Sverige förrän på mitten av 1600-talet (Persson, 2008). Persson (2008) beskriver i sin bok om Skånes historia hur landskapet genomgick en försvenskningsprocess på flera plan, däribland ett språkligt sådant. Denna danska bakgrund ligger till grund för vissa avvikande dialektala drag i den skånska dialekten. Samtidigt kan denna bakgrund även påverka språkattityder gentemot skånskan, både hos dess talare, och hos talare av andra dialekter, på ett medvetet såväl som omedvetet plan.

För att avgöra vad som tillhör ett skånskt dialektalt uttal och vilka aspekter som undersökningen har mätt följer här en beskrivning av de drag som tillhör den skånska dialekten. Uppsatsens dialektala fokus ligger på hur skånskans dialektala drag realiseras fonologiskt. Pettersson (2005) klassar skånska som ett sydsvenskt mål, som även inkluderar Blekinge, södra Halland och södra Småland. Fonologiskt utmärkande variabler för de sydsvenska målen är diftonger (uttalet av en vokal som en glidning mellan fler vokaler, exempelvis hur 'skola' kan låta som 'skeula'), uttalet av /r/-fonemet som [ʁ] och ett utbyte av de tonlösa klusilerna [p], [t] och [k] till deras tonande motsvarigheter [b], [d] och [g] (Engstrand, 2004). Engstrand (2004) beskriver skillnaden mellan tonande och tonlösa klusiler som att stämbanden vibrerar vid produktion av en tonande klusil, medan de inte vibrerar vid produktionen av en tonlös. Ett exempel på detta är hur en skåning kan uttala 'baka' som 'baga'.

Dessa fonetiska drag tas även upp av Bruce (2000), som vidare uppmärksammar att diftongeringen sker på betonade, långa vokaler, och ser olika ut beroende på var i Skåne man befinner sig. "Medan man i t ex Kristianstad typiskt diftongerar endast fyra av de långa vokalerna – *i, y, u, o* – blir samtliga nio långa vokaler diftongerade i Malmö och Helsingborg, låt vara med vissa skillnader i klangfärg dememellan" (Bruce, 2000, s. 4). Bruce (2000) betonar dessutom den skånska satsmelodin genom följande citat:

"Skillnaden i antalet tontoppar mellan skånska och svenska i övrigt är en effekt av olikheter i sättet att lägga tonvikt på ett ord. När vår uppsvenske talare vill poängtera något, lägger han till en extra tontopp för ordet ifråga, medan skåningen istället bara gör tontoppen lite högre och dalen därefter lite lägre" (Bruce, 2000, s. 6).

Han beskriver också en skillnad i hur skåningar förhåller sig till akut och grav accent i sammansättningar. Grav accent innebär att prosodin innehåller en topp i grundtonsförloppet, medan en akut accent har två toppar (Engstrand, 2004). Där övriga svenska talare alltid väljer grav accent, "kan i skånska en sammansättning få endera akut eller grav accent" (2000, s. 6). Slutligen beskriver Bruce (2000) hur konsonanter som efterföljer en kort vokal i betonad ställning inte realiseras som långa, vilket är regel i det svenska standardspråket.

I denna undersökning definieras ett skånskt dialektalt uttal främst av dessa fonologiska varianter. Skillnader i andra områden, så som lexikaliska och morfologiska, är också av relevans

för att utmärka en dialekt, men i denna undersökning fokuseras det främst på det skånska uttalet, i förhållande till det mer standardiserade uttalet längre upp i landet, då Andersson (2013) och även Nilsson & Nylund Skog (2019), benämner denna språkliga nivå som en av de nivåer med mest variation dialekter emellan, medan grammatiken inte varierar lika mycket.

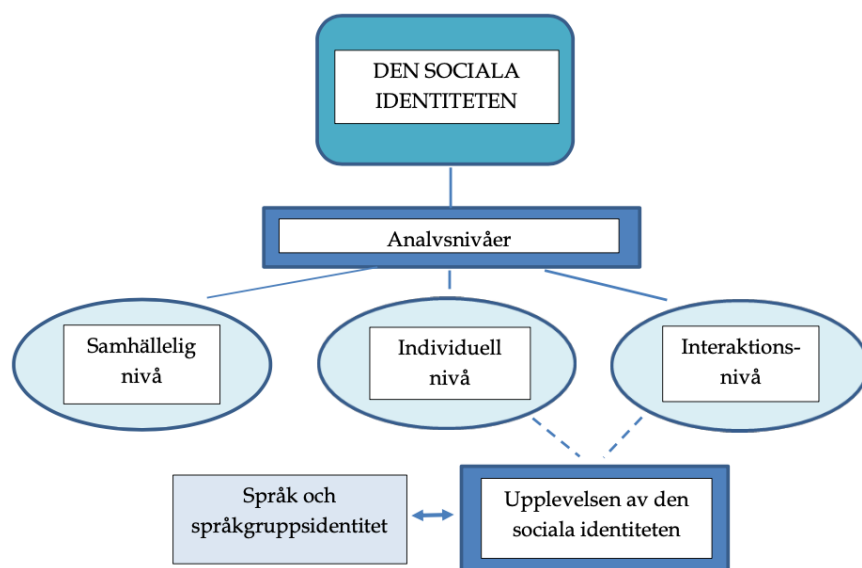
2.4 Språklig identitet

Kukkonen (2003) beskriver relationen mellan språk och identitet på följande vis:

Relationen till vårt språk, det riktigt egna språket, idiolekten, dialekten, modersmålet och de språk vi kan och talar, är kan man väl säga det allra viktigaste i livet. Språket är den viktigaste identitetsskapande faktorn, inte bara det verbala språket utan alla 'språk' som vi kommunicerar med, signaler och tecken, kroppsspråket och också vår tystnad (Kukkonen, 2003, s. 7).

För att kunna undersöka hur identiteten förhåller sig till dialekten och de språkattityder som följer denna, beskrivs här begreppet *identitet* närmre. I Millers (2000) artikel om relationen mellan språkbruk och identitet beskrivs det samband mellan språk och identitet som sociolingvister ämnar undersöka. Hon beskriver hur människors språkbruk, och därmed en del av deras identitet inte kan frångöras från social tillhörighet och gemenskap i relation till andra. Sörlle (2021) förmedlar samma fenomen såhär: "Begreppet identitet inom sociodialektologin skulle även kunna beskrivas som *identifikation med* (och då underförstått även *avståndstagande från*) eftersom man menar att individer visar sin orientering från eller mot det lokala genom sättet de talar" (Sörlle, 2021, s. 14). Även Palmén (2014) beskriver identitet på ett likande vis: "Med språkets hjälp bygger människan upp sin verklighetsrelation. Språket och den språkliga identiteten uppstår inte i ett tomrum utan i aktivt samspel och under påverkan av den fysiska miljön och den sociala omgivningen" (Palmén, 2014, s. 65).

Inom socialpsykologin delar man in en persons identitet i personlig och social identitet, där den sociala identiteten består av tre aspekter enligt följande modell av Tynjälä (2022):

Figur 2.2. Modell över den sociala identiteten och dess komponenter (Tynjälä, 2022, s. 16).

När man talar om språkets (här dialektens) roll i den sociala identiteten är den samhälleliga nivån kopplad till språkattityder och stereotyper gentemot dialekten, baserat på dialektens samhälleliga status och maktförhållande gentemot andra dialekter. Den individuella nivån rymmer talarens identifikation med och stolthet över sin dialekt, och interaktionsnivån fokuserar på den sociala och kommunikativa nivån i förhållande till andra talare (Liebkind & Henning-Lindblom, 2015). Den individuella nivån och interaktionsnivån skapar tillsammans förutsättningar för upplevelsen av en språklig social identitet, och i förhållande till andra en *språkgruppsidentitet*.

Liebkind & Henning-Lindblom (2015) beskriver en språkgruppsidentitet som en identifikation med en gemenskap där språket eller dialekten är gemenskapens tydligaste identitetsmarkör. Att aktivt göra ett språkval som stämmer överens med språkgemenskapens normer blir en del av individens identitetskonstruktion (Tynjälä, 2022).

Pålsson (2022) beskriver denna identitetskonstruktion i förhållande till talares *sociala positionering*. Genom sina språkval gör talarna ett aktivt val att skapa en känsla av gemenskap och tillhörighet när de talar dialekt med sin språkgemenskap, exempelvis med vänner och familj genom vad Pålsson kallar ”att skapa en vi-känsla” (2022, s. 58). Samtidigt markerar de genom användandet av en annan dialekt aktivt ett avstånd från talare av andra dialekter. Kukkonen (2003) beskriver denna sociala positionering och vi-känsla enligt följande:

Ett viktigt attribut till en fungerande social gemenskapskänsla är den gemensamma glädjen, gemenskapen och förmågan att kunna njuta av det gemensamma, dvs. att man behärskar gemensamma koder och signaler. Man talar så att säga ett gemensamt språk (Kukkonen, 2003, s. 16).

Denna vi och de-uppdelning är av yttersta intresse för sociolingvister, och beskriver det vi kallar *innegrupp* – det som är ”vi” – och vår gemenskap gentemot den motsatta *utegruppen* – det som är ”de” – en gemenskap som inte är som vi. Palmén förklarar inne- och utegrupper enligt följande: ”För att upprätthålla skillnaderna mellan vi och dem odlar man *stereotypa föreställningar*. Inom den egna gruppen skapas kategoriseringar av andra grupper, man tar intryck och formulerar orsaker till att *de* inte är likadana som *vi*” (Palmén, 2014, s. 55). Liebkind & Henning-Lindblom (2015) beskriver den sociala identitetens teori på detta vis:

Mycket av den socialpsykologiska forskningen kring relationer mellan grupper baserar sig på teorin om social identitet. Enligt denna teori strävar individen efter en positiv självbild, en positiv social identitet. Vid en jämförelse mellan de grupper individen själv tillhör (s.k. ingrupper) och relevanta andra grupper (s.k. utgrupper) bidrar en fördelaktig jämförelse på ett positivt sätt till självuppfattningen, medan en ofördelaktig jämförelse kan bidra till en negativ självbild (Liebkind & Henning-Lindblom, 2015, s. 192).

Nilsson & Nylund Skog (2019) använder termen *tillhörandehet* för att beskriva denna identifikation och tillhörighet med sin innegrupp. Det är även dessa inne- och utegrupper som ligger till stor grund för de språkattityder som nu presenteras vidare i 2.5.

2.5 Språkattityder

Då undersökningen fokuserar på de språkattityder som uppstår gentemot personer med ett dialektalt uttal följer här en beskrivning av begreppet *språkattityder*. Bijvoet beskriver kort och koncist termen som ”värderande inslag gentemot olika språkliga varieteter” (2013, s.128). Dragojevic m.fl. utvecklar beskrivningen med orden ”... we define language attitudes as

evaluative reactions to language” (2021, s. 61). De skriver vidare ”Evaluative beliefs about language can be divided into two main types: beliefs about different language varieties and beliefs about speakers of different language varieties” (Dragojevic m.fl., 2021, s. 61). Bijvoet (2013) och Einarsson (2009) hävdar dock att dessa två delar inte nödvändigtvis behöver särskiljas, då språkatityder återspeglar synen på dess talare och är svåra att skilja från varandra.

Både Wellros (1998) och Einarsson (2009) beskriver hur språkattityder bildas redan vid språkinläringens unga ålder, och förklarar attityder som ”en handlingsberedskap” (Wellros, 1998, s. 29). Denna handlingsberedskap fyller en viktig mänsklig funktion – att skapa förståelse för vår omvärld genom att dela upp den och organisera den i olika kategorier. Den är också en av de tre komponenter som attityder består av, nämligen den *konativa* (Einarsson, 2009). De två andra komponenterna är den *kognitiva* komponenten – som består av den kunskap och information vi har om en företeelse – och den *evaluativa* komponenten som kopplar känslomässiga värderingar till företeelser (Einarsson, 2009). Einarsson (2009) förklarar att attityder och dess funktion är av ett universellt slag, och Dragojevic m.fl. betonar synen på attityder som funktionella snarare än slumpmässiga med orden ”...language attitudes occur in nonrandom ways” (2021, s. 64).

Att språkliga varieteter bemöts med olika attityder förklarar Dragojevic m.fl. (2021) genom begreppet *prestige*. Vissa varieteter, oftast standardiserade sådana, som talas av en majoritetsbefolkning eller av personer med mycket makt, klassas i samhället som *högprestigevarieteter*, medan icke-standardiserade varieteter som ofta talas av minoriteter eller marginaliserade grupper utan makt i samhället klassas som *lågprestigevarieteter*. Palmén (2014) beskriver hur makt och status är direkt sammankopplade.

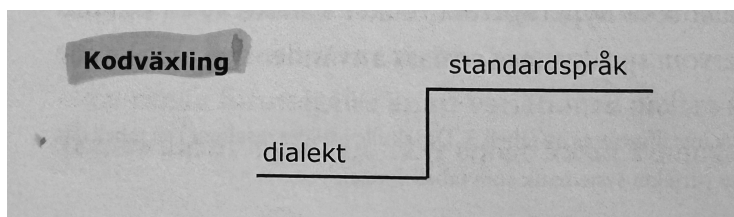
Einarsson (2009) poängterar dock att det råder två principer för varieteter, oavsett om de i samhället klassas ha hög eller låg prestige, nämligen *statusprincipen* och *solidaritetsprincipen*. Statusprincipen åsyftar ett högt prestigevärde hos de varieteter som har hög status i samhället, medan solidaritetsprincipen betonar ett högt personligt solidaritetsvärde hos varieteten som de vi känner samhörighet med talar. Denna prestige, som bygger på ett solidaritetsvärde kallas för *dold prestige* (Chambers & Trudgill, 2004), och ger varieteten en högre status inom den specifika språkgemenskapen. En skåning kan alltså värdera sin dialekt lågt utifrån status och makt i samhället, men samtidigt högt då den har ett

starkt personligt värde och skapar en gemenskap med andra skåningar. Einarsson beskriver detta som en inre konflikt som kan leda till ”en kliven inställning till sin egen dialekt” (2009, s. 222). Om denna klivenhet skriver Bolfek Radovani (2000):

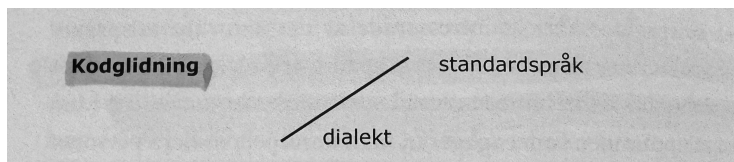
Det anses vara ett allvarligt normbrott om någon dialekttalande växlar till standardspråk i sin egen miljö, något som vittnar om att dialekten och riksspråket har olika prestige inom undersökningsområdet (Bolfek Radovani, 2000, s. 4).

Palmén (2014) beskriver vidare hur denna klivenhet, och vetskapen att man talar en lågprestigevarietet, leder till känslor av skam hos talaren. Framförallt uppstår dessa skamkänslor i sociala sammanhang där talare av en lågprestigevarietet blir bemötta med negativa språkattityder och en känsla av att inte accepteras av de som talar en högprestigevarietet – det skapar ett stigma.

Stigmatiseringen av lågprestigevarieteterna har lett till den tidigare nämnda *bidialektismen*, där dialekttalare har lärt sig att även tala en viss nivå av den standardspråkliga varieteten för att passa in i sociala sammanhang utanför sin språkgemenskap. Istället för termen *kodväxling*, som syftar på ett tvärt byte mellan språk eller varieteter, presenter Andersson (2013) termen *kodglidning*, som åsyftar gradskillnader mellan den dialektala varieteten och standardvarieteten, beroende på exempelvis samtalspartner, situation och samtalsformella nivå.

Figur 2.3. Illustration av kodväxling (Andersson, 2013, s. 54).

Figur 2.4. Illustration av kodglidning (Andersson, 2013, s. 54).

Palmén beskriver hur användning av kodväxling eller kodglidning uppstår:

Om en människa föds in i en språkgemenskap vars språkvarietet inte är socialt accepterad på alla nivåer i det omkringliggande samhället tvingas hon att lära sig en parallell språkvarietet som har högre status. I skolan kallas detta språk modersmål, även om det inte utgör elevens egentliga modersmål (dialekt). Den dialekttalande människan erhåller därför en bred språklig kompetens, dialekt och standardvarietet, men får tidigt erfara att det egna språket inte är socialt accepterat (Palmén, 2014, s. 33).

En sista viktig punkt som gäller språklig anpassning och språkattityder inom sociolingvistik är *ackommodationsteorin*. Nilsson (2011) beskriver denna modell som ett sätt för talaren att närma sig eller ta avstånd ifrån sin samtalspartner. *Konvergens* kallas det när en talare anpassar sitt språk till att bli mer likt sin samtalspartners, ett vanligt fenomen bland dialekttalare som försöker bli socialt accepterade av standardvarietetstalare, som även uppmärksammas i denna undersökning. Konvergensens motpol är *divergens*, där talaren aktivt markerar ett avstånd till samtalspartner genom att betona skillnaden i varieteterna. Även detta är ett vanligt fenomen bland dialekttalare som vill markera skillnaden mellan ”oss, skåningar” och ”er, stockholmare”.

2.6 Teoretiska ramverk för attitydsforskning

Här presenteras de teoretiska ramverk som uppsatsen utgår ifrån. Undersökningen är baserad på teoretiska ramverk grundade i *sociolingvistik*, *dialektologi*, *attitydforskning* och *folklingvistik*.

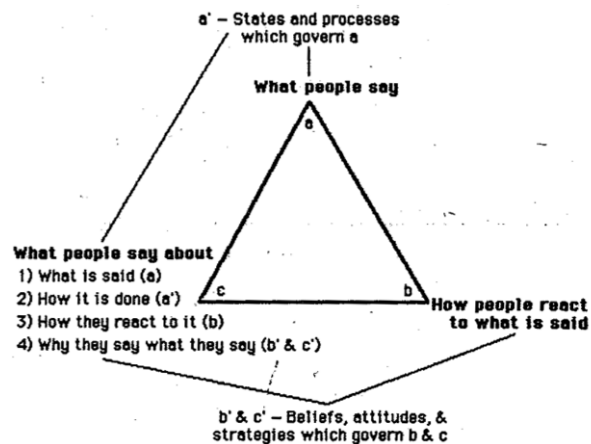
Dialektologins ursprungliga syfte var att dokumentera lokala dialekter för att bevara dessa i arkiv under pågående dialektutjämning (Palmén, 2014). Intresset övergick under 60-talet till ett mer sociolingvistiskt perspektiv som lade fokus även på språkets sociala dimension (Tynjälä, 2022). Det sociolingvistiska perspektivet fokuserar på sociala faktorer som påverkar språkbruket, exempelvis kön, klass och etniskt ursprung (Labov, 1972). William Labov var tidig en pionjär gällande sociolingvistiska undersökningar, och i hans bok *Sociolinguistic patterns* (Labov, 1972) presenterade han flera sociolingvistiska undersökningar som legat till grund för framtida forskning.

Ur detta föddes senare sociodialektologin, som Chambers & Trudgill (2004) beskriver enligt följande: "Dialectology without sociolinguistics at its core is a relic. No serious perspective on dialectology can grant urban research and variation theory less than a central role" (Chambers & Trudgill, 2004, s. 188). Även Svahn & Nilsson (2014) betonar sociodialektologins vikt gällande dialekters sociala aspekt. När sociolingvistiken på 60-talet tog fart, gjorde även attitydsforskningen det, då dessa gick hand i hand (Bijvoet, 2020). I samband med denna forskning utvecklades mätmetoder för att undersöka sociolingvistiska fenomen (Bijvoet, 2020), och dessa har fortsatt användas och utvecklas fram till dagens språksituation.

Ett viktigt fokusskifte från den traditionella dialektologin var att forskare nu studerade bruket av språket snarare än språkssystemet i sig självt (Andersson, 2013). Attitydsforskning lade stor vikt vid affektiva, undermedvetna reaktioner till språk och dialekter, medan vikten av de kognitiva, medvetna reaktionerna utforskades inom folklingvistiken (Bijvoet, 2020).

Folklingvistiken fokuserar på icke-lingvisters uppfattning och bruk av språk, och var dessa härstammar från (Preston, 1999). Han presenterar dessa samband i en triangel (se figur 2.5). Triangelns ena punkt – a och a' – visar människors faktiska språkbruk, och vilka situationer och sociala relationer dessa grundar sig i. Denna punkt är kopplad till punkt b – punkten som beskriver människors reaktioner på detta språkbruk. Tillsammans med b finns även b' , som representerar de attityder och stereotyper som väcks tillsammans med reaktioner på språkbruket. Dessa kopplas sedan till c – som visar den folklingvistiska aspekten, nämligen hur människor pratar om det faktiska språkbruket och de reaktioner som uppstår. c' beskriver slutligen varför människor pratar om språkbruk på det sättet de gör, och hänger ihop med b' . Detta samband har senare visat sig vara av stor relevans, exempelvis bekräftar Pålsson (2022)

denna koppling i sin undersökning om dialektbruk i Småland.

Figur 2.5. Figur över Prestons förklaring av kopplingen mellan språkbruk och uppfattningar (Preston, 1999, xxiii).

2.7 Tidigare undersökningar

Här presenteras slutligen den tidigare forskning på ämnet som denna undersökning har jämförts med.

Bolfek Radovanis (2000) undersökning av språkattityder till svenska dialekter har undersökt informanternas inställning till dialektbruk i offentliga och formella sammanhang. Även situationer för språklig anpassning har undersökts, och till vilken nivå informanter anpassar sina dialekter mot ett mer standardiserat uttal. Hon fann att skåningar är de som anpassar sin dialekt mest, och att skånskan även bedömdes som en av de dialekterna med allra lägst prestige. Trots detta hade Malmöborna en utmärkande positiv inställning till sin dialekt. Bolfek Radovanis undersökning var den enda större undersökningen som behandlade den skånska dialekten och bidrog med statistik över attityder kring den, även om den även behandlade andra dialekter.

Pålssons (2022) kvalitativa studie över det dialektala språkbruket i Småland har undersökt dialektens roll för identitetsskapande och gruppgemenskap. Han fann att dialekten var en ”trygghetsmarkör” som visade på samhörighet och grupptillhörighet med andra som talade

samma dialekt (2022, s. 31). Dialekten representerade för Pålssons informanter en ”hemkänsla” (2022, s. 35).

Nilsson & Nylund Skogs (2019) undersökning av dialektförändring i Torsby och Edsbyn beskriver samma koppling mellan dialekt och identitet som Pålssons (2022) undersökning. Nilsson & Nylund Skog (2019) har även fokuserat på de dialektala förändringar som uppstått i dialektutjämningens tid, och hur dessa har påverkat informanternas nivå av anpassning av sin dialekt i kontakt med talare av andra dialekter. Edsbyn är den plats som genomgått mest utjämning av de två platserna, och informanterna från Edsbyn är även de som är mer benägna att anpassa sin dialekt, medan informanterna från Torsby har en mer positiv attityd till deras egen dialekt, och beskriver en starkare hem- och identitetskänsla än Edsbyn-informanterna.

Dragojevic m.fl. (2020) har undersökt språkattityder och den prestigehierarki som finns mellan språk, där vissa bedöms ha låg prestige medan andra bedöms ha hög prestige (se 2.5). De fann att talare som hade en starkare nivå av dialektalt uttal av en lågprestigevarietet blev bemötta med fler negativa språkattityder än de som talare en svagare nivå av samma varietet.

Tynjäläs (2020) avhandling om tvåspråkiga finlandssvenska ungdomar beskriver språkets roll för den sociala identiteten i förhållande till känslan av gemenskap med de tillhörande samma språkgemenskap. Hon fann att individens språkval fungerade som en identitetsmarkör som stärkte upplevelsen av gemenskap och tillhörighet till gruppen (2020, s. 30).

Även Nyholm (2011) har undersökt finska ungdomar från Närpes relation till deras dialekter. Hon undersökte ungdomarnas bruk och syn på dialekt i förhållande till standardspråk, med solidaritets- och statusprincipen som utgångspunkt. En majoritet av ungdomarna beskrev att standardspråket var ett viktigt redskap för att kunna göra sig förstådda utanför kommunen. Standardspråket ansågs även passa vid ”finare” och formella tillfällen (Nyholm, 2011, s. 110), medan dialekten ansågs passa bäst bland vänner och familj, då den signalerade ”tillhörighet” (Nyholm, 2011, s.108). Dialekten var en tydlig identitetsmarkör för ungdomarna.

Palmén (2014) har undersökt hur dialekttalande informanter på östra Nyland anpassar sitt dialektala uttal till ett mer standardnära uttal i olika talsituationer. Hon fann att informanterna hade blandade inställningar till sina dialekter, och beskriver hur skamkänslor och stigma påverkar informanterna att anpassa sitt dialektala uttal (se 2.5).

Även Sörilles (2021) kvalitativa studie över unga kvinnor som flyttat till Uppsala från olika delar av landet betonar de fördomar de blir bemötta med. Studien beskriver utöver dessa

kvinnornas relation till sina dialekter, och hur de beskriver hur dialekten är en del av deras identitet, och den hem- och trygghetskänsla den inger. Majoriteten av informanterna beskriver, trots de fördomar de blir bemötta med, en positiv relation till sin dialekt, något som är ett återkommande tema i flera studier, exempelvis Nilsson & Nylund Skogs (2019). Sörllés studie behandlade visserligen en informant från Skåne, men då det bara handlade om en person gick det inte att utgå ifrån att hennes upplevelse gällde generellt för skåningar.

Nilsson (2011) har undersökt den dialektala anpassningen i social interaktion med talare av en annan dialekt. Utifrån ackommodationsteorin (se 2.5) har hon studerat hur språklig anpassning beror både på sammanhang och samtalspartner, samt hur dialekten fyller en ”solidariserande funktion” (Nilsson, 2011, s. 246).

I personlig kontakt med F. Friðriksson (personlig kommunikation, 11 april, 2024) upprättades för en presentation och diskussion av hans undersökning av språkattityder till dialektala varieteter på Island. Hans enkätundersökning har påvisat ett samband mellan positiva språkattityder och ökad användning av dialektalt uttal. Undersökningen har även bekräftat informanternas aktiva medvetenhet om sitt dialektala uttal, och dess vikt för deras sociala identitet. Friðriksson beskriver även en minskning av dialektalt uttal i samband med flytt från hemorten – något som även Pålsson (2022) och Thelander (1996) vittnar om. Även Sörllé (2021) fann att en dialektutjämning var vanlig bland informanter som flyttat ifrån sin hemort, men att denna inte påverkade dialektens roll som identitetsmarkör, utan snarare skapade en ökad medvetenhet och ett större intresse för hemortens dialekt.

Miller (2000) bidrar med ett internationellt perspektiv med sin studie av flerspråkiga informanter i Australien och deras förhållande till engelskan. Hon betonar språkets roll för den sociala identiteten, och beskriver hur informanterna upplever en distinktion mellan ”vi, med engelska som andraspråk” och ”de, med engelska som förstaspråk.” Informanterna beskriver att de, i förhållande till talarna av engelska som förstaspråk, identifierar sig själva som ”other” (Miller, 2000, s. 96) och förklarar att deras främsta anledning att anpassa sitt språk handlar om att de blir bemötta med oförståelse. Denna upplevda oförståelse är ett återkommande tema i alla tidigare nämnda undersökningar.

3. Metod och material

I detta kapitel presenteras enkätundersökningen tillsammans med de mätmetoder som varit relevanta för uppsatsen. Den statistiska analysen av den data som enkätundersökningen gett beskrivs, och grundläggande information om de deltagande informanterna presenteras.

3.1 Enkätundersökning

För att undersöka frågeställningarna valde jag att skapa en enkätundersökning riktad till personer uppvuxna i Skåne med någon nivå av dialektalt skånskt uttal (se Bilaga 1). Enkäten riktade sig både till de som fortfarande bor kvar i Skåne och till de som flyttat därifrån. Det fanns endast ett urvalskriterium, vilket var att informanten behövde vara uppvuxen i Skåne. Allra helst skulle informanten tala någon nivå av dialekt, men det var inte ett krav.

Genom 21 frågor fick informanterna svara på frågor relevanta för forskningsfrågorna. Bijvoet (2013) beskriver denna metod inom attitydforskningen som en *direkt mätning*, med fördelen att mycket data kan samlas in snabbt och enkelt, för att sedan analyseras statistiskt. Även Bockgård & Nilsson (2011) beskriver hur denna kvantitativa metod är vanlig inom sociodialektologi, då man med hjälp av dessa kan uppfatta olika språkgemenskapers språkliga mönster. Då Bijvoet (2013) nämner att informanter kan ha svårt att våga svara med en öppen och ärlig inställning på frågor som kan anses vara känsliga, lade jag stor vikt vid att enkäten skulle vara helt anonym för att undvika denna svårkontrollerade faktor. Den enda personliga informationen som samlades in om informanterna var ålder, kön och uppväxtort. Även Garrett (2010) betonar vikten av anonyma enkäter vid direkt mätning. Utöver att informanterna kan uppleva svårigheter att svara ärligt om de inte är anonyma, beskriver han hur man genom anonymitet kan undvika "the social desirability bias", som han beskriver enligt följande:

This bias is the tendency for people to give answers to questions in ways that they believe to be 'socially appropriate'. In other words, the respondents tell you about the attitudes that they think they ought to have, rather than the ones they actually do have (Garrett, 2010, s. 44).

Vidare beskriver Garrett även "the acquiescence bias" (2010, s. 45) som innebär att informanter kan ha en tendens att svara enligt vad de tror att enkätens skapare vill höra, oavsett om det reflekterar deras faktiska åsikt. Av denna anledning valde jag att även i min roll som undersökningens skapare vara anonymt, och endast presentera de grundläggande anledningarna bakom studie, utan att presentera mig själv närmre.

De 21 frågorna som enkätundersökningen bestod av var av typen flervalfrågor, där informanterna exempelvis fick markera inom vilka domäner de var bekväma med att tala dialekt, och Likertskalor, där de skattade sin nivå av dialektalt uttal på en skala 1–10, och vidare till vilken nivå olika påståenden gällande deras dialektala uttal stämde överens med deras upplevelse på en skala mellan 1–5. Öppna frågor undveks då dessa hade varit svåra att analysera i en statistisk analys (Bijvoet, 2013). Vidare har jag varit noggrann med att använda ett så neutralt språk som möjligt i frågorna, då känslomässigt laddade ord kan ha en tendens att "pusha" informanter till att svara på ett visst sätt (Garrett, 2010, s. 44).

Enkätundersökningen delades på sociala medier och fick en stor spridning. Störst spridning fick den i en Facebook-grupp för kvinnor och ickebinära, vilket ledde till att en mycket stor majoritet av informanterna är kvinnor. Enkäten var öppen för svar i en vecka, och stängdes därefter. Då hade enkäten fått 474 svar.

För vidare diskussion kring metoden och dess för- och nackdelar, se 5.3.

3.2 Statistisk analys

Den statistiska analysen av den data som samlats in genom enkätundersökningen har genomförts i programmet R, ett program som används bland annat för statistiska beräkningar. Svaren på enkätundersökningen sammanställdes och korrelationsanalyser kördes i programmet genom tvåsidiga t-test. Den viktigaste informationen för att bedöma svaren och dess statistiska signifikans har varit korrelationskoefficienterna (Sandström, 2022) och p-värdet (Datadaft, 2020). I vissa relationer har R även mätt medelvärdet.

Då 474 informanter svarat på enkäten och så många svar samlades in uppnådde p-värdet en stark effekt, där flera relationer uppnådde den starkaste effekten på $<0,001$. Resultaten av t-testen bedömdes efter relationernas signifikans och omvandlades till histogram i R. Den data som samlats in och inte genomgått t-test, exempelvis ålder, kön och uppväxtort, har omvandlats

till olika typer av diagram i Google Formulär och i Excel, och bedömts utifrån procenthalt.

3.3 Deltagarna

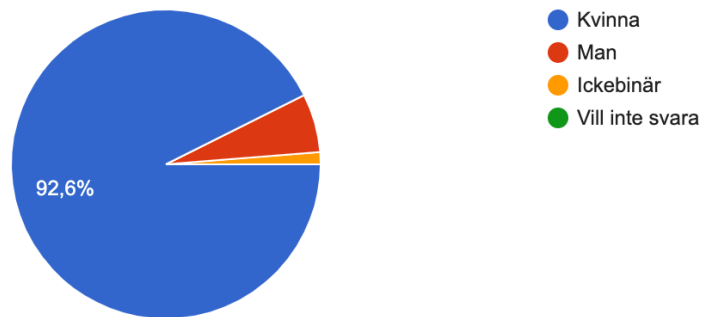
Enkätundersökningen har varit genomgående anonym, med en mindre insamling av grundläggande information om informanterna. Denna information har bestått av variablerna kön, ålder och uppväxtort. Av de 474 informanterna identifierade sig 439 (92,6%) som kvinnor, 29 (6,1%) som män och 6 (1,3%) som ickebinära (se figur 3.1). Ingen valde att inte ge svar på könstillhörighet. Att så många av informanterna identifierade sig som kvinnor eller ickebinära beror på att enkätundersökningen fick stor spridning i en grupp på sociala medier där endast kvinnor och ickebinär fick vara medlemmar.

Beträffade ålder så var informanterna relativt unga, där en stor majoritet av dem var mellan 16–34 år. 120 av informanterna (25,3%) var mellan 16–24 år, 201 (42,4%) var 25–34 år, 67 (14,1%) var 35–44 år, 41 (8,6%) var 45–54 år, 35 (7,4%) var 55–64 år och 9 (1,9%) var 65–75 år. Endast en informant var 76 år eller äldre, och ingen informant var yngre än 16 år (se figur 3.2).

Att just så många unga kvinnor svarade på enkäten kan bero på att äldre personer och personer av annat kön än kvinnligt inte är lika benägna att svara på enkäter, men det kan också bero på att enkäten inte fick tillräckligt med spridning bland andra grupper. Yngre personer och kvinnor tillhör den grupp av människor som är mest benägna att ändra sitt språk åt ett standardspråkligt håll (Norrby & Håkansson, 2010; Bolfek Radovani, 2000), samtidigt som män generellt talar bredare dialekt (Sörllé, 2021). Detta gör att enkätundersökningens resultat kan ha påverkats, och resultaten förmodligen hade sett annorlunda ut om fler äldre och män hade deltagit. Nedan följer fyra diagram med över fördelningen av deltagarnas kön, ålder, uppväxtort och eventuell flytt från Skåne.

Vad är din könstillhörighet?

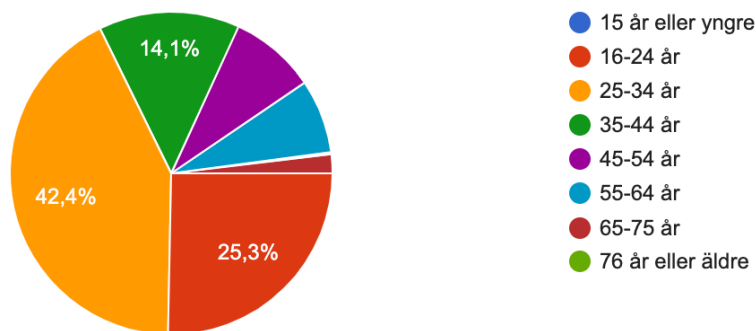
474 svar

Figur 3.1. Diagram över informanternas könstillhörighet.

Hur gammal är du?

474 svar

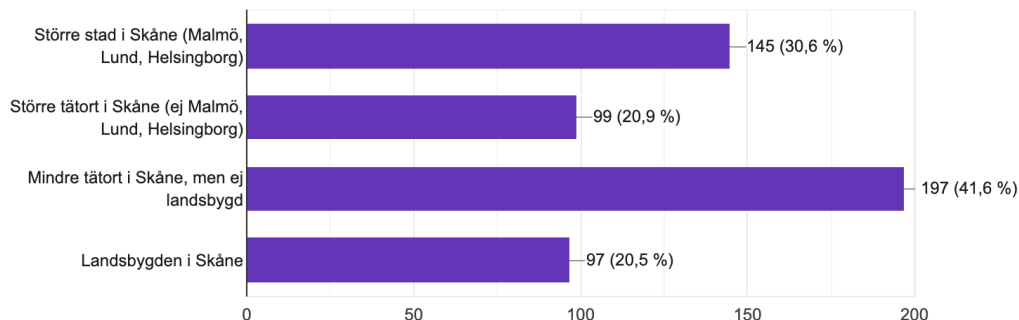

Figur 3.2. Diagram över informanternas ålder.

Den insamlade informationen om informanternas uppväxtort gav följande resultat. 145 av informanterna (30,6%) var uppvuxna i en skånsk storstad, 99 (20,9%) var uppvuxna i en större skånsk tätort, 197 (41,6%) var uppvuxna i en mindre skånsk tätort och 97 (20,5%) var uppvuxna på den skånska landsbygden (se figur 3.3).

I vad för slags område är du uppvuxen? (Om du flyttat mellan olika ställen, kryssa i alla som stämmer.)

474 svar

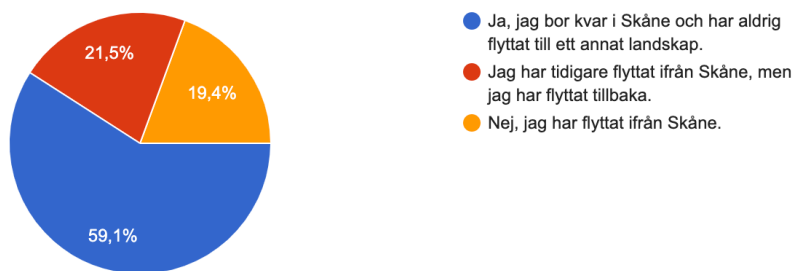

Figur 3.3. Diagram över informanternas uppväxtområde.

Informanterna fick även svara på om de bor kvar i Skåne, eller om de flyttat därifrån. Av de 474 informanterna bodde 280 (59,1%) kvar och hade aldrig flyttat ifrån Skåne, 102 (21,5%) hade flyttat ifrån Skåne men flyttat tillbaka, och 92 (19,4%) hade flyttat ifrån Skåne helt (se figur 3.4).

Bor du kvar i Skåne?

474 svar

Figur 3.4. Diagram över informanternas eventuella flytt från Skåne.

4. Analys

Nedan följer en analys av de svar som samlats in genom enkätundersökningen. Analysen är uppdelad i tre delar. Del ett ämnar svara på frågeställningen ”Värderar de som har ett starkare dialektalt uttal sin dialekt högre och ser den som en större identitetsmarkör än de med svagare dialektalt uttal?”. Del två ämnar svara på frågeställningen ”Blir de med starkare dialektalt uttal bemötta mer negativt än de med ett svagare dialektalt uttal?”. Del tre ämnar slutligen att svara på frågeställningen ”Påverkas den personliga vikten av dialekten av andras negativa språkattityder och fördomar?” Resultaten har jämförts med de hypoteser jag hade som utgångspunkt.

Inledningsvis så har informanterna fått ge grundläggande information om sig själva, så som kön, ålder, uppväxtort och huruvida de bor kvar i Skåne eller har flyttat därifrån (se 3.3). Ingen relation återfanns mellan variablerna ålder och kön i förhållande till nivå av dialektalt uttal, och då en stor majoritet av informanterna var kvinnor, så kunde resultaten heller inte bedömas efter könstillhörighet. Resultaten av datan presenteras med hjälp av deskriptiv statistik och tillhörande beskrivning. För den data som undergått t-test och visar på korrelationer presenteras även dess statistiska signifikans i form av testets p-värde, som visar hur pass stor risk det finns att samma resultat hade kunnat upptäckas av ren slump (Datadaft, 2020). Även testets korrelationskoefficient, en siffra mellan -1 och 1 där 0 indikerar total brist på samband, -1 anger maximalt negativt samband och 1 anger maximalt positivt samband presenteras (Sandström, 2022).

4.1 Del ett – Dialekten som identitetsmarkör

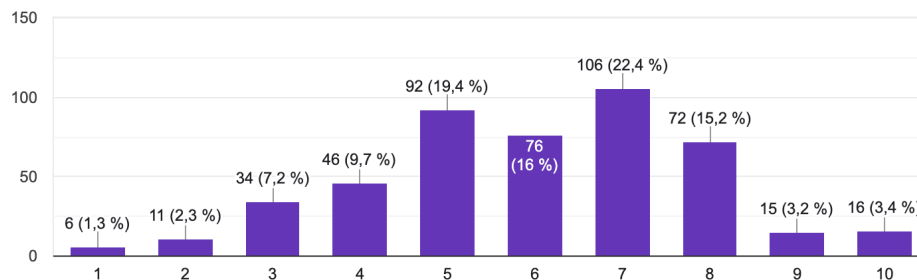
I denna del undersöks frågeställningen ”Värderar de som har ett starkare dialektalt uttal sin dialekt högre och ser den som en större identitetsmarkör än de med svagare dialektalt uttal?”. Informanterna har bedömt sin nivå av dialektalt uttal genom självskattning på en skala mellan 1 och 10. De har sedan fått besvara frågor gällande hur pass stor vikt dialekten spelar för deras identitet och hur pass stolta de är över sin dialekt. Även dessa frågor har bestått av självskattningar, men här på en skala mellan 1 och 5. Vid självskattningen av dialektal nivå

uppstod ett terminologiskt problem där beskrivningen ”bred skånska” har lämnats till informanterna att subjektivt bedöma. Grundtanken var att informanterna skulle placera ut sig själva på Dahlstedts (1978) modell över dialektgrad (se figur 2.1), och att ”bred skånska” här representerades av ”lokal dialekt”, men Bolfek Radovanis (2000) tanke om att ”inte belasta informanterna med lingvistiska termer som de inte är vana vid” (Bolfek Radovani, 2000, s. 17) övervägde här, liksom den även gjorde gällande frågan om vilken dialekt de talare som bemött informanterna negativt har talat (se figur 4.16).

De 474 informanterna har skattat nivån på deras dialektala uttal på följande vis (se figur 4.1):

Hur pass bred skånska anser du att du talar?

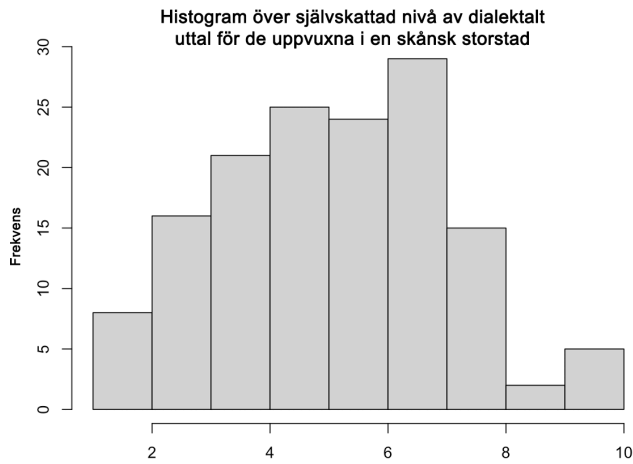
474 svar

Figur 4.1. Diagram över informanternas självskattade nivå av dialektalt uttal.

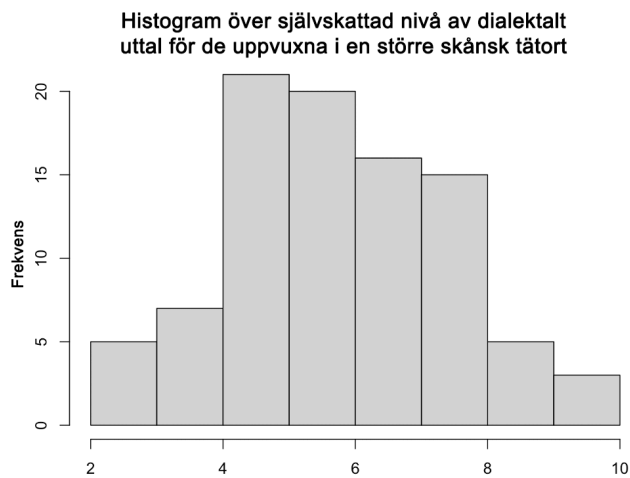
Diagrammet visar en tydlig spridning av nivå av dialektalt uttal, där majoriteten skattar sig själva mellan 5 och 8. Ett t-test visade att det fanns en signifikant skillnad i nivå av dialektalt uttal mellan de olika uppväxtorterna. Testets p-värde var $<0,05$, vilket indikerar en stark statistisk signifikans.

Figur 4.2 visar spridningen av nivå av dialektalt uttal för de uppvuxna i storstad, figur 4.3 visar större tätort, figur 4.4 visar mindre tätort och figur 4.5 visar slutligen landsbygden.

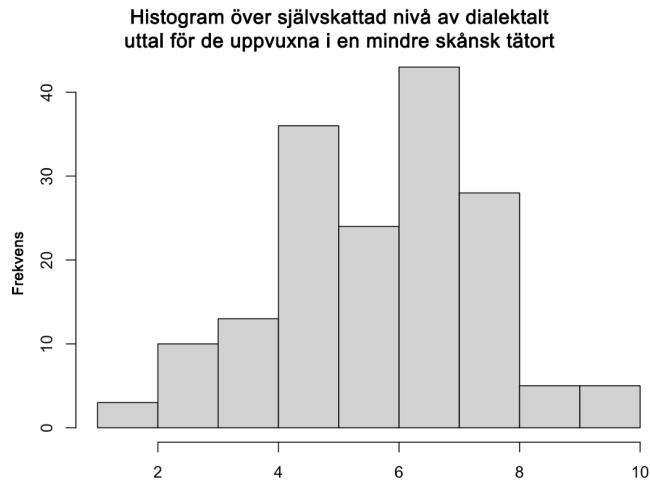

Figur 4.2. Spridningen av självskattad nivå av dialektalt uttal hos de uppvuxna i en skånsk storstad.

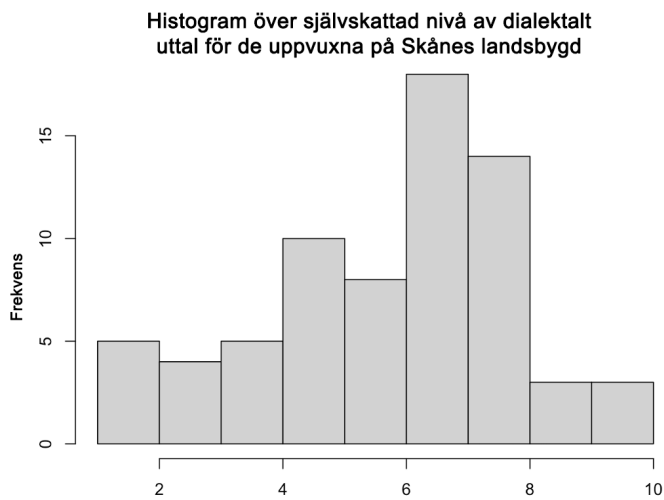
För de uppvuxna i storstad återfanns en större spridning i skattningen, och medelvärdet på hamnade på 5,55.

Figur 4.3. Spridningen av självskattad nivå av dialektalt uttal hos de uppvuxna i en större skånsk tätort.

Figur 4.4. *Spridningen av självskattad nivå av dialektalt uttal hos de uppvuxna i en mindre skånsk tätort.*

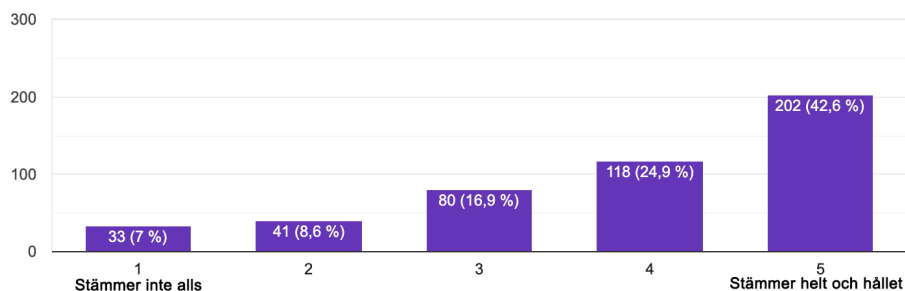
Figur 4.5. *Spridningen av självskattad nivå av dialektalt uttal hos de uppvuxna på Skånes landsbygd.*

En tydlig topp i nivå av dialektalt uttal återfanns hos de från landsbygden, med ett medelvärde av 6,18 på skattningsskalan.

Nedan följer statistik över hur informanterna har skattat sin relation till sin dialekt och hemort på en skala mellan 1 och 5 tillsammans med resultaten från korrelationsanalyserna som visar hur dessa förhåller sig till informanternas nivå av dialektalt uttal.

Mitt skånska ursprung och min hemort är viktiga för mig och jag känner ett starkt band till dem.

474 svar

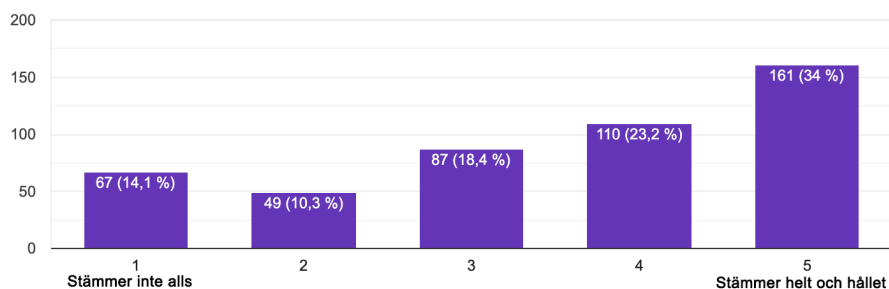

Figur 4.6. Informanternas självskattning av hur pass viktiga deras ursprung och hemort är för dem.

Här fanns en tydlig statistiskt signifikant trend mellan nivå av dialekt och band till det skånska ursprunget och hemorten. Korrelationskoefficienten var 0,19, med ett p-värde på <0,001. Ju starkare nivå av dialektalt uttal informanten skattat sig ha, desto högre skattade hen sig på denna skala.

Min skånska dialekt är viktig för mig.

474 svar

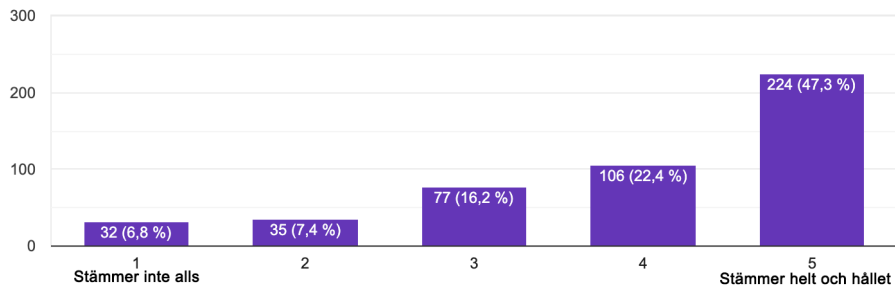

Figur 4.7. Informanternas självskattning av hur pass viktiga deras dialekt är för dem.

Även här fanns en tydlig statistiskt signifikant trend mellan nivå av dialekt och dialektens vikt. Korrelationskoefficienten var 0,38, med ett p-värde på <0,001. Ju starkare nivå av dialektalt uttal informanten skattat sig ha, desto viktigare kändes dialekten för hen.

Jag är stolt över min skånska dialekt

474 svar

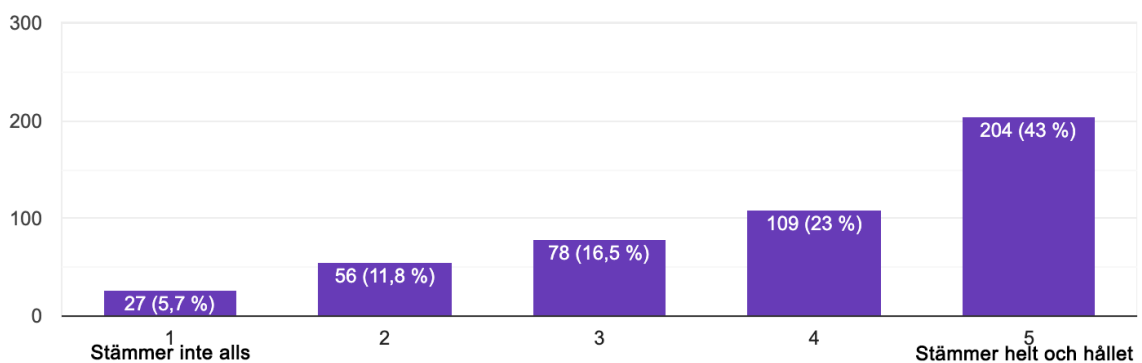

Figur 4.8. Informanternas självskattning av hur pass stolta de är över sin dialekt.

Här återfanns ännu en tydlig statistiskt signifikant trend mellan nivå av dialekt och stoltheten över dialekten. Korrelationskoefficienten var 0,31, med ett p-värde på <0,001. Ju starkare nivå av dialektalt uttal informanten skattat sig ha, desto stoltare var hen över sin dialekt.

Jag anser att min skånska dialekt är en del av min identitet.

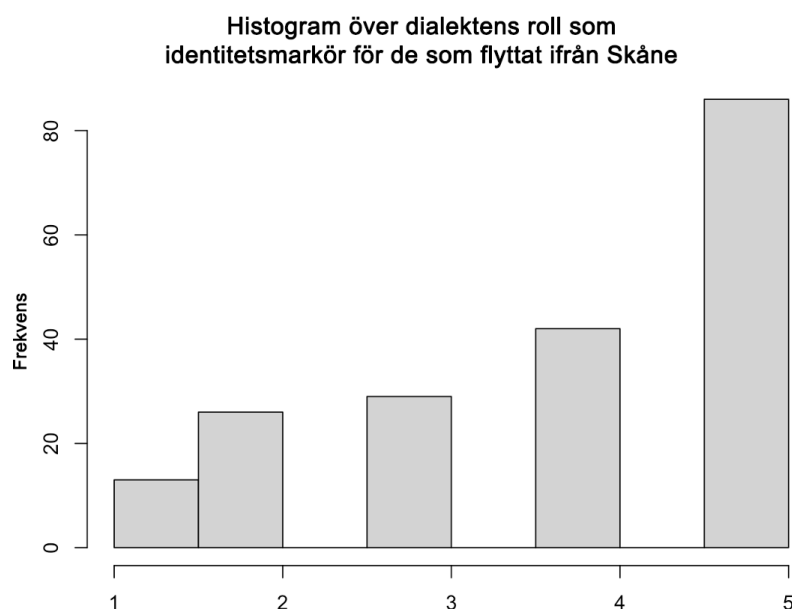
474 svar

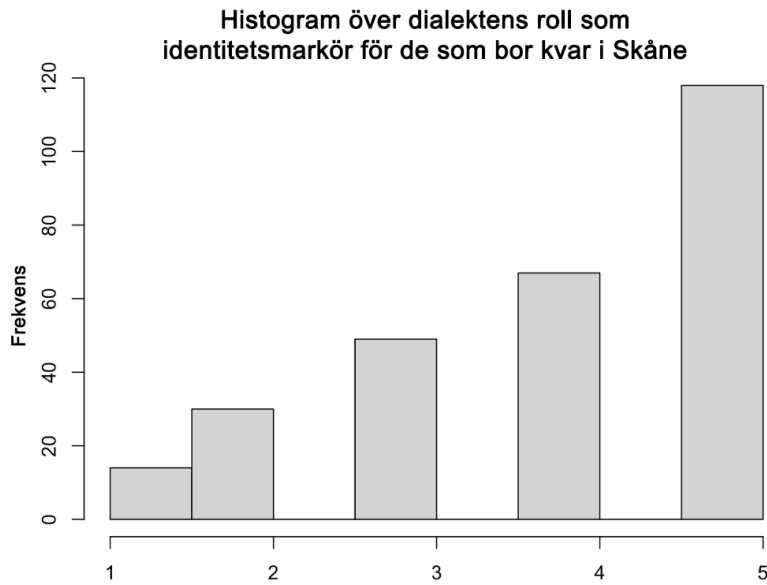
Figur 4.9. Informanternas självskattning av hur pass mycket de anser sin dialekt vara en del av deras identitet.

Även här såg man en tydlig statistiskt signifikant trend mellan nivå av dialekt och dess roll för talarens identitet. Korrelationskoefficienten var 0,32, med ett p-värde på <0,001. Ju starkare nivå av dialektalt uttal informanten skattat sig ha, desto större del av identiteten ansågs dialekten vara.

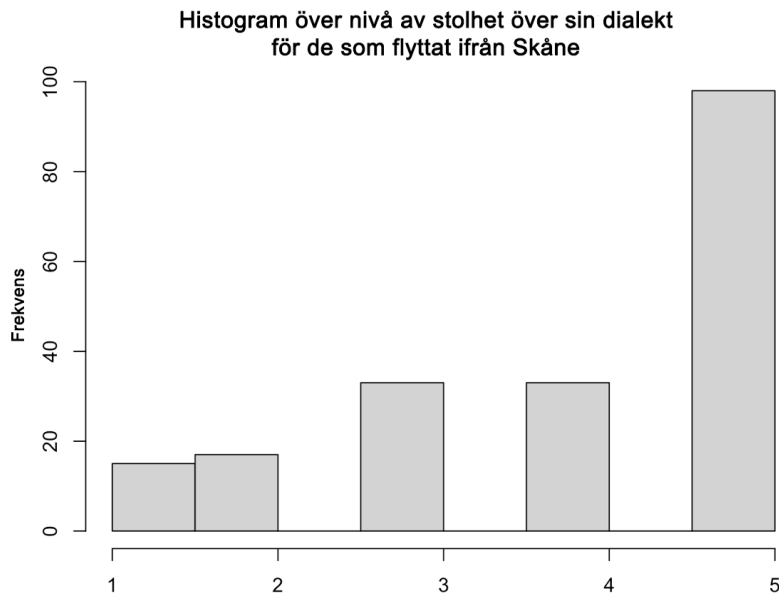
Jag undersökte även om det fanns någon skillnad i stolthet och nivå av skånskan som identitetsmarkör mellan de som flyttat ifrån Skåne och de som stannat, men ingen signifikant relation återfanns (se figur 4.10, 4.11, 4.12 och 4.13).

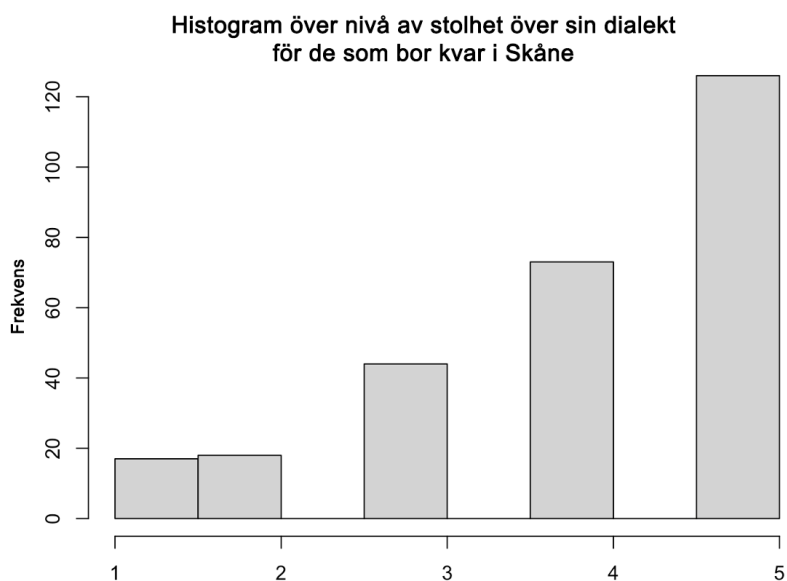
Figur 4.10. *Självskattning av hur pass mycket de skåningar som flyttat ifrån Skåne anser sin dialekt vara en del av deras identitet.*

Figur 4.11. *Självskattning av hur pass mycket de som bor kvar i Skåne anser sin dialekt vara en del av deras identitet.*

Figur 4.12. *Självskattning av hur pass stolta de skåningar som flyttat ifrån Skåne är över sin dialekt.*

Figur 4.13. *Självskattning av hur pass stolta de som bor kvar i Skåne är över sin dialekt.*

Dessa resultat tyder på att hypotesen ”De med ett bredare dialektalt uttal värderar sin dialekt högre än de med ett svagare dialektalt uttal” stämde överens med undersökningens resultat.

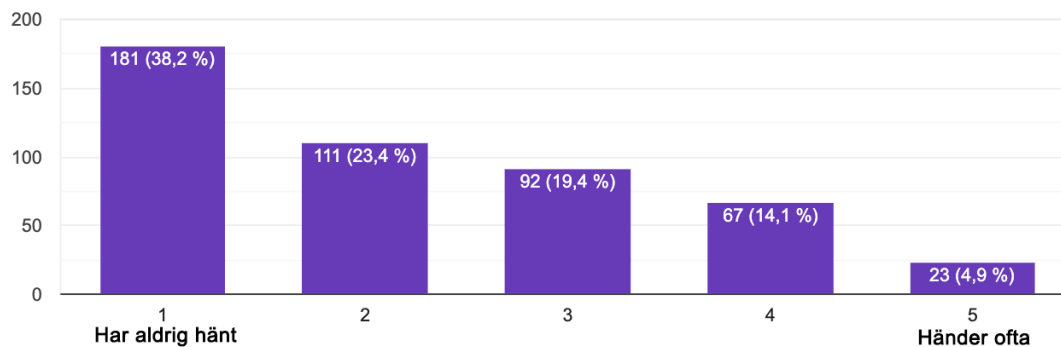
4.2 Del två – Negativt bemötande

I denna del presenteras resultaten av informanternas upplevelser av negativa språkattityder och fördomar. Frågeställningen ”Blir de med starkare dialektalt uttal bemötta mer negativt än de med ett svagare dialektalt uttal?” besvaras.

Enkäten undersökte huruvida informanterna hade blivit bemötta med negativa språkattityder och fördomar på grund av sitt dialektala uttal. Negativa språkattityder syftar här på samtalspartnerns beteende gentemot informanten – den handlingsberedskap som tidigare beskrivits av Wellros (1998) – medan fördomar syftar på den bild som samtalspartnern skapar sig av hur informanten är, eller borde vara. En stor majoritet på 181 informanter svarade att det aldrig hade hänt att de blivit bemötta med negativa språkattityder, och en liten minoritet på 54 informanter svarade att det händer ofta (se figur 4.14). För fördomarna var resultaten lite mer spridda, men en majoritet på 137 informanter svarade att det aldrig hade hänt (se figur 4.15).

Jag har upplevt att jag blivit bemött negativt på grund av min dialekt.

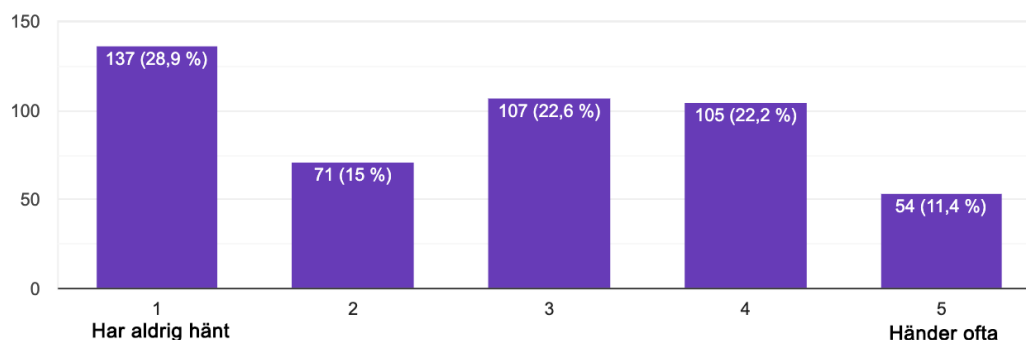
474 svar

Figur 4.14. Informanternas svar över huruvida de blivit bemötta negativt på grund av deras dialekt.

Jag har upplevt att personer med en annan dialekt har haft negativa fördomar om mig på grund av min skånska dialekt.

474 svar

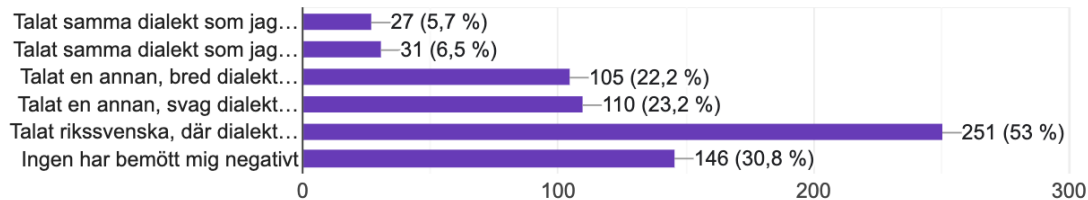
Figur 4.15. Informanternas svar över huruvida de blivit bemötta med negativa fördomar på grund av deras dialekt.

Informanterna fick svara på vilken dialekt som hade talats av de personer som bemött dem negativt, och här svarade stor majoritet på 251 informanter att de främst blivit bemötta negativt av personer som talat rikssvenska. 27 informanter (5,7%) uppgav att de blivit bemötta negativt av personer med samma dialekt som de själva, men med ett mindre dialektalt uttal och 31 (6,5%) hade blivit bemötta negativt av personer med samma dialekt som de själva, men med ett starkare dialektalt uttal. Även personer med en annan dialekt än de själva, både svag (23,2%) och stark sådan (22,2%), hade bemött dem negativt (se figur 4.16). Vid denna fråga fanns även

en möjlighet att fylla i ett eget svar, och flertalet informanter hade skrivit samma sak, nämligen ”Stockholmare”.

De som bemött mig negativt på grund av min skånska dialekt har...

474 svar

Figur 4.16. Informanternas svar över vilken dialekt de som bemött dem negativt har talat.

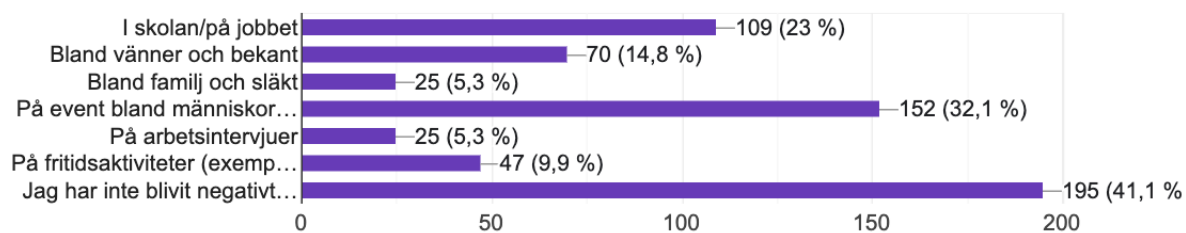
Även här uppstod ett terminologiskt dilemma. Valet att använda termen ”rikssvenska” i enkäten istället för ”neutralt standardspråk” kan problematiseras då en tydlig gräns är svår att dra mellan de olika dialektala nivåerna. Valet föll ändå på att använda termen ”rikssvenska”, något som även Bolfek Radovani (2000) gjort utifrån hennes förklaring:

Termen riksspråk används i stället för standardspråk, eftersom det bedömdes att denna term var mer spridd och lättförståelig för icke språkvetare. [...] jag tyckte det var onödigt att belasta informanterna med lingvistiska termer som de inte är vana vid och som kunde misstolkas. Den normala folkliga kategoriseringen av språkvarieteter är enligt vår erfarenhet riksspråk och dialekt (Bolfek Radovani, 2000, s. 17).

Informanterna fick även svara på i vilka domäner de blivit bemötta negativt (se figur 4.17).

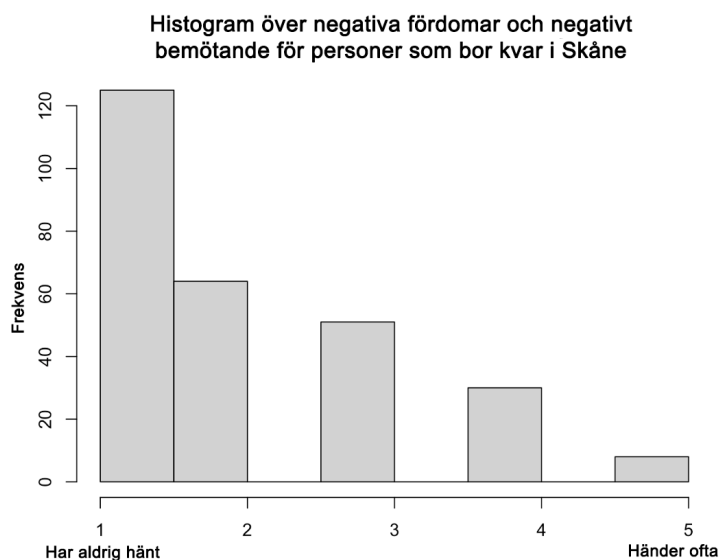
Jag har blivit negativt bemött på grund av min dialekt...

474 svar

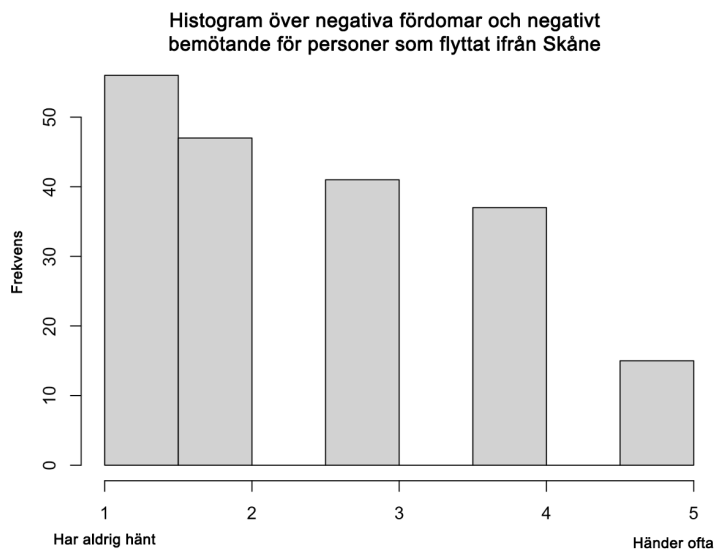

Figur 4.17. Informanternas svar på i vilka domäner de blivit negativt bemötta.

I en jämförelse mellan de som flyttat ifrån Skåne och de som bor kvar, kunde man se en signifikant skillnad i negativt bemötande och fördomar (p-värde $<0,01$). Medelvärdet för de som stannat kvar i Skåne var 2,03, men det var 3,92 för de som flyttat därifrån (se figur 4.18 och 4.19).

Figur 4.18. Histogram över negativt bemötande och fördomar bland de som bor kvar i Skåne.

Figur 4.19. Histogram över negativt bemötande och fördomar bland de som flyttat ifrån Skåne.

Något som dock inte gav utslag på någon statistisk signifikant korrelation var mellan nivå av dialektalt uttal och negativt bemötande och fördomar, varken hos de som flyttat ifrån Skåne eller hos de som bor kvar. T-testet som jämförde nivå av dialektalt uttal och negativt bemötande gav ett p-värde på $<0,66$ och en korrelationskoefficient på $<0,02$. För testet som jämförde nivå av dialektalt uttal och upplevda fördomar gentemot denna blev p-värdet $<0,12$ och korrelationskoefficienten $0,07$.

Enkätens resultat visa också att en majoritet av de som flyttat ifrån Skåne upplevde att deras dialektala uttal blev svagare (se figur 4.20).

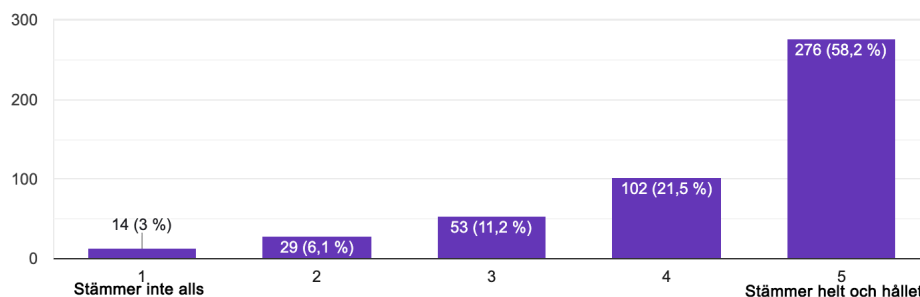
Figur 4.20. Informanternas självskattning av hur deras dialekt påverkats av att flytta ifrån Skåne.

Trots att informanternas dialektala uttal tenderade att bli svagare efter att ha flyttat ifrån Skåne, var det ändå de informanter som flyttat som upplevde mest fördomar och negativa språkattityder i jämförelse med de som inte flyttat.

Enkätundersökningen bad även informanterna att skatta hur pass bekväma de känner sig med att tala sin dialekt bland andra som inte talar samma dialekt som de själva (se figur 4.21).

Jag känner mig bekväm att tala min dialekt när jag är bland andra personer som inte talar samma dialekt som jag.

474 svar

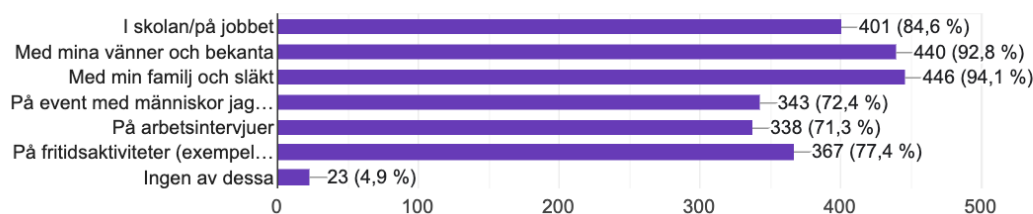
Figur 4.21. Informanternas självskattning av hur pass bekväma de är med att tala sin dialekt bland andra som talar en annan dialekt.

Här fanns en svag, men ändå signifikant relation mellan nivå av dialekt och hur pass bekväm man var med att prata den bland andra. Korrelationskoefficienten var 0,16, med ett p-värde på <0,001. Ju starkare nivå av dialektalt uttal informanten skattat sig ha, desto mer bekväm var hen med att tala dialekt bland personer med andra dialekter.

På frågan i vilka sammanhang de var som mest bekväma med att tala dialekt var ”Med mina vänner och bekanta” och ”Med min familj och släkt” det vanligaste svaret (se figur 4.22).

Jag känner mig bekväm med att prata min skånska dialekt utan att försöka anpassa den...

474 svar

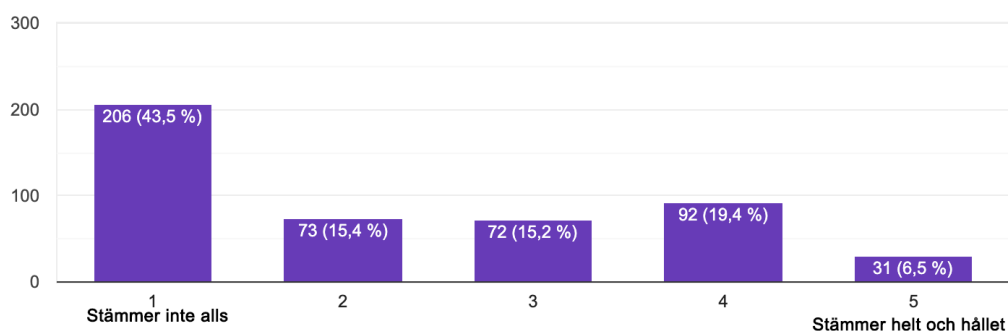

Figur 4.22. Informanternas svar på var de känner sig bekväma att tala dialekt utan att anpassa den.

Gällande anpassning av dialekten till en svagare nivå av dialektalt uttal bland andra som inte talar samma dialekt som de själva, skattade de flesta att de inte anpassade sin dialekt (se figur 4.23).

Jag anpassar min dialekt, och försöker prata mindre dialekt när jag är bland personer som inte talar samma dialekt som jag.

474 svar

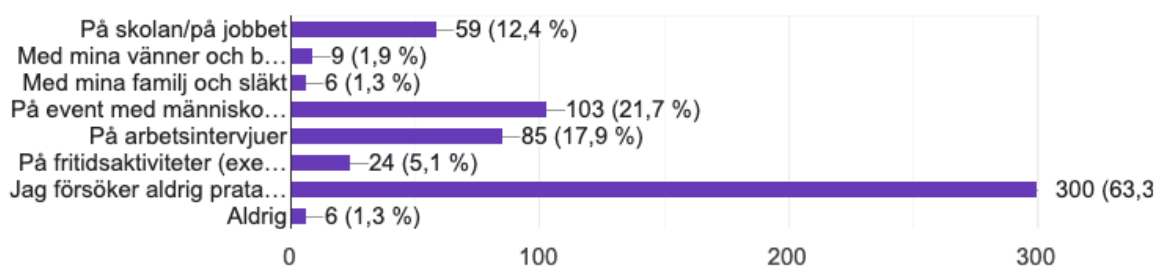
Figur 4.23. Informanternas svar på hur pass mycket de anpassar sin dialekt.

Här återfanns ingen signifikant korrelation mellan nivå av dialektalt uttal och nivå av anpassning av dialekten. Korrelationskoefficienten var 0,01, med ett p-värde på <0,82.

Domänerna för anpassning av det dialektala uttalet mättes till att allra främst vara ”På event med människor som talar en annan dialekt än jag” och ”På arbetsintervjuer” (se figur 4.24).

Jag försöker prata mindre dialekt...

474 svar

Figur 4.24. Informanternas svar över i vilka domäner de väljer att prata mindre dialekt.

På denna fråga kunde informanterna även själva lägga till svar gällande i vilka domäner de anpassade sin dialekt till ett mindre dialektalt uttal, och många skrev att de främst anpassade sin dialekt när de upplevde att de blev bemötta med oförståelse för vad de sade. Flertalet

informeranter betonade i undersökningen att denna oförståelse främst brukade komma från ”Stockholmare” och personer som talade ett mer standardnära språk.

Statistiken påvisade ingen signifikant relation mellan nivå av dialektalt uttal och nivå av anpassning av dialekten. Värdena på detta t-testet blev ett p-värde på $<0,02$ och en korrelationskoefficient på 0,01.

Dessa resultat visar på att hypotesen ”De med ett bredare dialektalt uttal blir bemötta med flera negativa språkattityder och fördomar än de med ett svagare dialektalt uttal” inte kunde bekräftas.

4.3 Del tre – Språkattityders påverkan på dialekten som identitetsmarkör

I denna del presenteras slutligen resultaten av informanternas upplevelser av eventuell förändring av dialektens personliga vikt för dem, efter att ha blivit bemötta med negativa språkattityder och fördomar. Frågeställningen ”Påverkas den personliga vikten av dialekten av andras negativa språkattityder och fördomar?” besvaras.

Informanterna fick själva bedöma hur pass mycket andras negativa bemötande hade påverkat dem. En majoritet upplevde inte att det negativa bemötandet hade haft någon påverkan (se figur 4.25) och det fanns heller inget samband mellan nivå av dialekt och det negativa bemötandets påverkan.

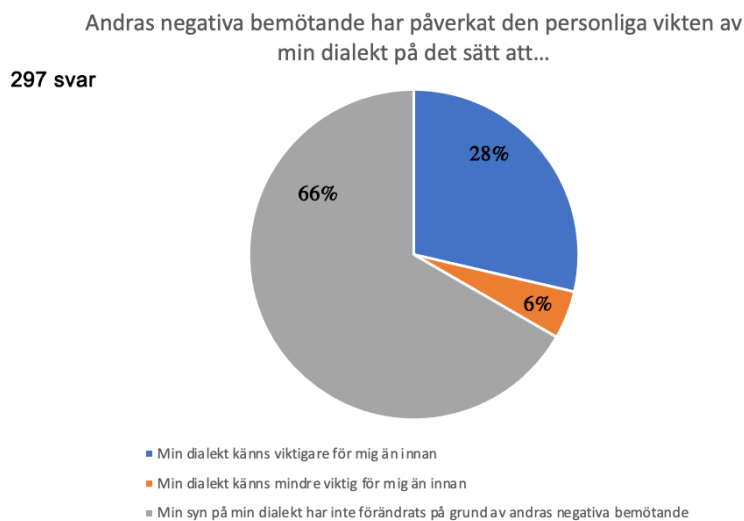
Andras negativa bemötande av min dialekt har påverkat hur pass viktig min dialekt är för mig och min identitet

474 svar

Figur 4.25. Informanternas svar på huruvida andras negativa bemötande har påverkat den personliga vikten av dialekten för dem.

För de 297 informanter som upplevt att fördomar och negativt bemötande hade påverkat den personliga av vikten av dialekten som identitetsmarkör för dem, svarade en majoritet att dialekten kändes viktigare för dem efter det negativa bemötandet än innan (se figur 4.26).

Figur 4.26. Informanternas svar på på vilket sätt andras negativa bemötande har påverkat den personliga vikten av dialekten för dem.

Dessa resultat visar på att hypotesen ”Den personliga vikten dialekten påverkas till att bli starkare av negativa språkattityder och fördomar” stämde överens med undersökningens resultat till viss del. De flesta påverkades inte alls av negativt bemötande och fördomar, men de allra flesta som märkte av en påverkan vittnade om att dialekten blev av större personlig vikt för dem än tidigare.

5. Slutsatser och diskussion

I detta avslutande kapitel presenterar de slutsatser som kunnat dras från undersökningens resultat, och dessa jämförs med de slutsatser och resultat som tidigare forskning har funnit, trots att tidigare forskning på skånskan varit begränsad. Undersökningens metod diskuteras och informanternas respons på undersökningen presenteras. Slutligen diskuteras uppsatsens bidrag till forskningsområdet, och vad vidare forskning på ämnet kan bidra med.

5.1 Resultat och slutsatser

Undersökningens resultat visade att en stor majoritet av informanterna upplevde att deras ursprung, hemort och dialekt var viktiga för dem. En stor majoritet var stolta över sin dialekt och ansåg den vara en del av deras identitet.

Det fanns ett starkt samband mellan nivå av dialektalt uttal och dialekten som identitetsmarkör. De som talade med ett starkare dialektalt uttal ansåg dialekten vara en större del av deras identitet än de som talade med ett svagare dialektalt uttal. Ett annat signifikant samband återfanns mellan nivån av dialektalt uttal och hemortens personliga vikt. De som talade en med ett starkare dialektalt uttal värderade hemorten högre på ett personligt plan än de med ett svagare dialektalt uttal. Samma samband återfanns gällande stoltheten över dialekten och dialektens personliga värde för identiteten. Den slutsats som kan dras från detta är att dialekten och hemorten upplevs som viktig för individen, och att den upplevs viktigare ju starkare dialektalt uttal man har.

Gällande negativa språkattityder och fördomar gentemot informanternas dialektala uttal kunde inget samband uppmätas mellan dessa och nivå av dialektalt uttal. Slutsatsen här blev att nivån av dialektalt uttal inte påverkar hur man blir bemött. Detta gällde både för de informanter som bodde kvar i Skåne, och de som flyttat därifrån. Dock visade enkätens resultat att de som flyttat ifrån Skåne blev bemötta med fler negativa språkattityder och fördomar än de som bodde kvar, oberoende av deras nivå av dialektalt uttal. Detta korrelerar med informanternas svar gällande vilka som bemött dem mest negativt på grund av deras dialektala uttal, där majoriteten svarade att det handlade om personer med en annan dialekt än de själva, framförallt de som talat ”rikssvenska”. Att de som flyttat ifrån Skåne blev bemötta

med fler negativa språkattityder och fördomar ter sig då logiskt, då dessa informanter efter flytten nu befann sig i sammanhang med personer som talade en annan dialekt.

Trots upplevelser av negativa språkattityder och fördomar var en stor majoritet av informanterna bekväma med att tala dialekt bland personer med en annan dialekt än de själva, och de allra flesta anpassade inte sitt dialektala uttal alls. Som allra mest bekväma var informanterna med att tala dialekt med familj och släkt, samt med vänner och bekanta, medan den minoritet som anpassade sitt dialektala uttal främst anpassade sig i jobb- och studiesituationer, samt bland personer med en annan dialekt än de själva. Slutsatsen som kan dras från detta är att situationer som innefattar utegruppen är vad som främst påverkar informanterna att anpassa sitt dialektala uttal.

Slutligen visade enkätens resultat att de flesta informanterna inte upplevde att negativa språkattityder och fördomar påverkade deras syn på deras egen dialekt. Av den minoritet som upplevde en påverkan efter det yttre bemötandet, vittnade de allra flesta om att dialekten nu kändes viktigare för dem än innan. Den slutsats som kan dras av detta är negativa språkattityder och fördomar kan påverka individens personliga värdering av hens dialekt, men att det främst är en påverkan åt ett håll där dialekten värderas högre på ett personligt plan än tidigare.

5.2 Jämförande med tidigare studier

En jämförelse mellan min undersökning och tidigare undersökningar påvisade många gemensamma nämnare och liknande mönster gällande språkattityder, anpassning och dialekten som identitetsmarkör. Trots bristen på tidigare studier med skånskan i fokus fanns det likheter i språkattityder och bemötande oavsett vilken dialekt informanterna talade.

Min undersökning visade att dialekten hade en stark koppling till identiteten. Samma resultat återfanns bland annat i Nilsson & Nylund Skogs (2019) undersökning om dialektalitet i Torsby och Edsbyn, Tynjäläs (2020) avhandling om tvåspråkiga finlandssvenska ungdomar, Friðrikssons (personlig kommunikation, 11 april, 2024) studie på Island och Nyholms (2011) studie om svenskan i Finland. Kopplingen mellan identiteten och dialekten var en återkommande gemensam nämnare i alla studier som min undersökning baserats på. Min undersökning visade även på att dialekten kändes som en viktigare markör för identiteten ju

starkare dialektalt uttal informanten hade. Även Nilsson & Nylund Skog (2019) fann samma resultat i deras studie – informanterna från Edsbyn, där dialekten genomgått en viss dialektutjämning, var mer benägna att anpassa sitt uttal och ansåg inte att dialekten var en lika stor del av deras identitet som informanterna från Torsby, där utjämningen inte alls varit lika utbredd. Sörlles (2021) studie av kvinnor som flyttat till Uppsala från olika delar av landet, däremot, visade att dialekten inte fick en mindre personlig betydelse för informanterna trots att den genomgått en viss utjämning.

Ett genomgående mönster för i vilka domäner informanterna uppgav sig vara mest bekväma att tala dialekt utan någon anpassning var tydligt i alla undersökningen. Precis som i min undersökning var de gemensamma nämarna hemmet, familj och vänner. Nyholm (2019), som studerat Närpesungdomars relation till deras dialekter, Bolfek Radovani (2000), som studerat språkattityder gentemot flertalet svenska dialekter, Sörlle (2021), Pålsson (2022), som studerat språkattityder gentemot den småländska dialekter och Nilsson & Nylund Skog (2019) beskrev alla hur dialekten uppgavs inge känslor av trygghet och hemkänsla, samt stärkte samhörigheten med språkgruppen.

Även domänerna för anpassning av det dialektala uttalet hade ett genomgående tema. Min undersökning visade att de flesta informanterna anpassade sina dialekter främst på jobbet och i skolan, tillsammans med andra situationer som informanterna klassade som ”formella”, samt bland personer som talade en annan dialekt än de själva. Flera informanter skrev att de anpassade sitt dialektala uttal när de reste utanför Skåne. De beskrev både en medveten och en omedveten anpassning, som ofta uppstod i kontakt med andra dialekter trots att de egentligen hade varit bekväma att tala dialekt utan någon anpassning. Anpassningen i arbetssituationer beskrevs även i Palméns (2014) studie av, där en informant beskrev hur hennes chef hade uppmanat henne att tala standardspråk i arbetssituationer (Palmén, 2014, s. 47). Palmén (2014), Pålsson (2022) och Bolfek Radovani (2000) vittnade om samma situationer för anpassning av det dialektala uttalet som min undersökning påvisade. Den allra främsta gemensamma nämaren för anpassningen var när informanterna upplevde sig bli bemötta med oförståelse, vilket främst skedde i relation till de som talade med ett standardiserat uttal – eller som många av min undersöknings informanter beskrev det: stockholmare. Även äldre personer och personer med svenska som andraspråk beskrevs ha svårigheter att förstå vad vissa av undersökningens informanter sade när de talade med ett dialektalt uttal. Nilsson & Nylund Skog (2019), Pålsson (2022), Sörlle (2021), Miller (2000), som studerat flerspråkiga

elevers förhållande till engelskan i Australien och Nyholm (2011) beskrev hur denna oförståelse var en starkt påverkande faktor för dialektal anpassning. Nilsson (2011) betonade hur samtalspartnern var en lika avgörande faktor för dialektal anpassning som sammanhanget. Bolfek Radovani (2000) vittnade om hur Malmöborna var de som anpassade sina dialekter mest i relation till samtalspartners som talade med ett standardiserat språk, i jämförelse med informanter med andra svenska dialekter.

Gällande språkattityder så visade min undersökning att informanterna hade en mycket positiv inställning till sin dialekt. En stor majoritet skattade sig själva vara både mycket stolta över sin dialekt, samtidigt som de ansåg dialekten vara en stor del av deras identitet. Bolfek Radovani (2000) beskrev i sin undersökning hur informanterna från Malmö var de som hade den mest positiva inställningen till sin dialekt i förhållande till informanter med andra svenska dialekter. Även Nilsson & Nylund Skog (2019) och Norrby & Håkansson (2010) beskrev de positiva attityder dialekttalande personer hade gentemot sin dialekt. Friðriksson (personlig kommunikation, 11 april, 2024) beskrev hur användandet av ett dialektalt uttal var större bland de som hade en positiv inställning till dialekten.

Einarsson (2009) beskrev dock hur vissa informanter hade en mer kluven och blandad inställning till sin dialekt, vilket även Palmén (2014) uppmärksammande. Sörlle (2021), beskrev att hennes informanter i regel hade en positiv inställning, medan vissa informanters inställning var mer neutral. Palmén (2014) var den enda som vittnade om att vissa informanter hade en negativ inställning till sin dialekt.

Min undersökning visade att informanterna blivit bemötta med negativa språkattityder och fördomar främst av personer som talat en annan dialekt än de själva, oftast av de som talade ”rikssvenska”. De domäner som var vanliga för detta bemötande var i formella situationer så som skola och arbete, men även i situationer med talare av andra dialekter som informanterna inte träffat tidigare. Utöver dessa hade informanterna även upplevt negativt bemötande online och i kontakt med myndigheter. Många informanter valde att betona att de som främst bemött dem negativt varit ”stockholmare”. Pålsson (2022), Sörlle (2021), Svahn & Nilsson (2014), som studerat dialektutjämningen i Västsverige, och Palmén (2014) beskrev alla samma situationer, och hur de främst uppstod i förhållande till talare av standardsspråk. En informant beskrev hur hen, trots att hen ansåg sig tala ”mild dialekt”, blivit negativt bemött i Stockholm. Trots att min undersökning inte påvisade något samband mellan nivå av dialektalt uttal och

negativt bemötande, hade Dragojevic m.fl. (2021), i deras studie av språkattityder, funnit ett visst samband mellan ett starkare dialektalt uttal och mer negativt bemötande.

Slutligen visade min undersökning på hur en majoritet av de som flyttat ifrån Skåne upplevde att deras dialektala uttal försvagades. Trots detta blev de bemötta med fler negativa språkattityder och fördomar än de som bodde kvar. Även Pålsson (2022), Thelander (1996), Friðriksson (personlig kommunikation, 11 april, 2024), Sörlle (2021) och Bolfek Radovani (2000) uppmärksammade denna dialektförändring vid flytt, trots att en stor majoritet av Bolfek Radovanis (2000) informanter beskrivit hur de gärna hade velat behålla sin dialekt. Wellros (1998) beskrev situationen för de som flyttar som en ”kulturchock” som skapar en känsla av ”osäkerhet och förvirring”, något som kunde leda till en viss ”identitetsförlust” (Wellros, 1998, s. 126). Min undersökning visade att de som flyttat, och därmed blivit bemötta mer negativt, inte var mindre stolta över sin dialekt än de som bodde kvar i Skåne, trots det negativa bemötandet. En förklaring till detta kan vara det Sörlle (2021) uppmärksammade i sin undersökning, nämligen hur hennes informanter beskrev att flytten hade gett dem en ökad medvetenhet, och även ett ökat intresse, för deras ursprung och dialekt.

5.3 Metoddiskussion

Bijvoet (2020) beskriver på vilka sätt man kan studera språkattityder enligt följande:

För att i någon mån kunna ”titta in i folks huvuden” och komma åt deras (medvetna och undermedvetna) attityder behöver vi alltså förankra vår tolkning i flera olika datatyper, insamlade med olika metoder: direkta–indirekta, kvantitativa– kvalitativa, eliciterade–spontana, muntliga–skriftliga, etc. (Bijvoet, 2020, s. 15).

Denna kvantitativa undersökning gjordes med en direkt mätmetod, något som Bijvoet (2020) förklarar främst mäter informanternas medvetna attityder. Ett multimetodologiskt angreppssätt, där även omedvetna attityder kan mätas, hade mycket väl kunna påverka studiens resultat. Det aktiva valet att helt utesluta öppna frågor lämnade ingen plats för informanterna att förklara eller utveckla sina svar. Detta skapar en viss osäkerhet gällande ovetskapen om varför en informant svarat som hen gjort. Garrett (2010) påpekar dock att bortsett från ett multimetodologiskt angreppssätt, så är det den direkta mätmetoden som varit mest dominant

vid attitydsforskning. Han beskriver också hur kvantitativa data ger möjlighet att upptäcka språkliga mönster.

Garrett (2010) beskriver, precis som Bijvoet (2013), hur Likert-skalor kan användas vid denna typ av mätning. I efterhand vill jag dock uppmärksamma potentiella brister i undersökningens Likert-skalor. Informanterna fick exempelvis ingen förklaring till vad som klassades som ”bred” eller ”svag” dialekt, eller hur och var denna gräns skulle dras. En informant som skattat sitt dialektala uttal till 5, kan mycket väl ha precis samma nivå av dialektalt uttal som någon som skattat sitt dialektala uttal till 6, och tyvärr fanns det inget sätt att kontrollera detta. Mitt hopp är att informanternas subjektiva upplevelse av deras dialektala uttal inte skiljer sig alltför mycket dem emellan. Samma svårighet återfanns även vid andra Likert-skalor i enkätundersökningen, vilket naturligtvis påverkade resultatens precision.

Bolfek Radovani (2000) beskriver hur den subjektiva upplevelsen av dialekten är individuell, samtidigt som Pålsson (2022) och Preston (1999) betonar att det dessutom kan finnas en skillnad mellan informantens uppfattning av hans dialektala uttal och hans faktiska bruk. Att avgöra hur pass mycket en informants upplevelse av sitt dialektala uttal korrelerade med hans faktiska bruk hade krävt en kvalitativ undersökning – något som inte var möjligt i detta fall, då 474 informanter deltog.

Jag har gjort mitt bästa för att undvika de olika ”biases” som Garrett beskriver (2010, s. 44) (se 5.3) genom att hålla både mig själv och informanterna så anonyma som möjligt. Det finns inget sätt för mig att kontrollera att informanterna inte upplevt någon påtryckning att svara på ett visst sätt, men jag vill tro att den anonymitet jag gav dem minskade risken markant.

5.4 Respons

Utöver att så många informanter valde att svara på enkäten och dela den vidare, så har vissa informanter uttryckt hur undersökningen väckt nya tankar hos dem gällande deras dialekt. En informant beskrev på ett skämtsamt vis hur det ”är tids nog att diskrimineringen mot skåningar uppmärksammas”. En annan informant reflekterade för första gången, efter att ha fyllt i enkäten, över hur pass viktig hennes skånska dialekt faktiskt är för henne. Hon beskrev även hur hon behövde anpassa sin dialekt till ett mer standardiserat uttal när hon ringde automatiska

telefonväxlar, då dessa inte kände igen ord som ”sjukresa” när hon använde sitt dialektala uttal. Även en annan informant beskrev samma problem med automatiska telefonväxlar.

En informant beskrev hur tröttsamt det var att på grund av sitt dialektala uttal bli bemött med ”Öj, äru från Skåne” och ”Säg hamburgare”, något som personen antagligen tycker låter lustigt på skånska.

En annan informant förklarade hur hen älskar sin sydöstra skånska. Hen har flyttat mellan olika delar i Skåne, och därav har hens dialekt ändrats med tiden, men hen talar alltid ”bred skånska” med personer ”hemifrån”. Hen beskriver att hen även ”blir varm” när hen hör andra personer tala bred skånska. Trots detta beskriver hen hur hen ändå anpassar sitt dialektala uttal till en lite svagare variant ”till vardags”, och hur hen anpassar den ännu mer när hen arbetar med icke-skåningar. Hens egen beskrivning av denna anpassning var att hen gjorde dialekten ”lite finare”.

Slutligen beskriver en informant som flyttat ifrån Skåne hur andra skåningar bemöter hens dialekt med uttryck som ”Du är inte från Skåne, va?”, medan hen i Stockholm, Göteborg och andra större städer utanför Skåne istället får höra att hen ”pratar grov skånska”. Hen formulerar sina tankar kring detta enligt följande: ”Min dialekt ger mig ingen tillhörighet, för i Skåne är jag inte skånsk, men utanför Skåne är jag det. De ’vettiga’ människorna tycker inte att jag pratar grov skånska men kan höra en svag skånska vare sig utanför eller i Skåne, men de är få”.

5.5 Vidare forskning

Med denna undersökning hoppas jag ha bidragit med större insikt i talare av den skånska dialektens attityder gentemot deras egen dialekt, och hur denna påverkas av andras negativa språkattityder och fördomar. Det fanns ett forskningsgap gällande den skånska dialekten och språkattityder; detta gap har jag försökt att fylla. För att kunna skapa en mer universell bild av dialekten som identitetsmarkör och hur denna påverkas av utomståendes attityder, hade framtida forskning exempelvis kunnat bestå av fler, både kvantitativa och kvalitativa, fallstudier från olika dialektområden, för att sedan jämföra dessa med varandra. Detta för att, som Sörlle (2021) skriver, inte endast fokusera på dialektens innehåll i sig, utan vad vi *gör* med den.

En aspekt av denna undersökning som hade varit intressant att studera närmare är den stolthet som både de som flyttat ifrån Skåne och de som bor kvar skattade sig själva ha. I ett samtal med Friðriksson (personlig kommunikation, 11 april, 2024) diskuterades huruvida det kan handla

om olika sorters stolthet, där stoltheten för de som bor kvar i Skåne är av en mer konvergent typ, medan stoltheten för de som flyttat är av en divergent typ. Under samtalet diskuterades även det intressanta i att denna undersökning inte visade någon skillnad i bemötandet oavsett informantens nivå av dialektalt uttal. Räcker det med att en dialekt ”känns igen” för att talaren ska bli bemött på ett visst sätt? Finns det någon specifik dialektal variabel som avgör hur talaren blir stämplad och bemött? Detta hade kunnat vara ämnen för fortsatt forskning.

Precis som Pålsson (2022) tror jag att ett fortsatt folkdialektologiskt tillvägagångssätt hade varit av intresse för framtida forskning gällande dialekter. Att, som Preston (1999) skriver, arbeta vidare från ”vanligt folks” uppfattningar och upplevelser om språkliga fenomen hade gett en större insikt i dagens dialektsituation. Jag ställer mig bakom Tynjäläs (2022) idé om att öka samhällets medvetenhet för de processer som ligger bakom konstruerandet av den sociala identiteten i förhållande till dialekten. Dragojevic m.fl. (2021) föreslår en mätning av språkattityder både innan och efter synliggörandet av de aktuella språkattityderna som finns gentemot talare av dialekt – något som hade varit mycket intressant i framtida attitydsforskning. Vidare kan forskning på språkattityder vara till stor hjälp för den offentliga språkdebatten, samt vid språkplanering och andra språkpolitiska frågor.

Garrett (2010) beskriver hur intresset för forskning på språkattityder har ökat i takt med den universellt ökande flerspråkigheten och dialektutjämningen. I en värld av ständigt pågående förändring, där allt fler människor, på grund av ökad mobilitet och språkkontakt – framförallt via internet – blir allt mer flerspråkiga, borde fortsatt språksociologisk forskning, och därmed även attitydsforskning, vara av stort intresse. Jag avslutar här, med Garretts (2010) insiktsfulla ord gällande framtida språkattitydsforskning:

The potential scope of language attitudes work is both vast and worthwhile, and the coming period is likely to be very productive and illuminating. Language attitudes research can build a better understanding of the complex worlds in which sociolinguistic varieties exist and language users negotiate their way through their everyday lives (Garrett, 2010, s. 227).

Referenslista

- Andersson, L. (2013). Dialekter och sociolekter. I E. Sundgren (Red.), *Sociolingvistik* (s. 34–70). Liber.
- Bijvoet, E. (2013). Språkattityder. I E. Sundgren (Red.), *Sociolingvistik* (s. 122–157). Liber.
- Bijvoet, E. (2020). *Attityder till spår av andra språk i svenskan – en forskningsöversikt* (Rapporter från Språkrådet, 15). Institutionen för språk och folkminnen.
<https://www.isof.se/lar-dig-mer/publikationer/publikationer/2020-05-27-attityder-till-spar-av-andra-sprak-i-svenskan>
- Bockgård, G & Nilsson, J. (2011). Dialektologi möter interaktionsforskning. En introduktion till interaktionell dialektologi. I G. Bockgård & J. Nilsson (Red.), *Interaktionell dialektologi* (s. 7–50). Institutet för språk och folkminnen.
- Bolfek Radovani, J. (2000). Attityder till svenska dialekter: en sociodialektologisk undersökning bland vuxna svenskar. SoLiD nr 13 (= FUMS rapport 201). Uppsala universitet.
- Bruce, G. (2000). Skånska fonetiska genvägar. I P. Meurling (Red.), *Från fästing till bredband: om skånska kommunikationer* (s. 140–146). Akademiförlaget Corona.
- Chambers, J. K. & Trudgill, P. (2004). *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dataaft. (2020, 15 december). *Python for Data Analysis: Hypothesis Testing and T-tests*. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=CIBJSX-biu0&t=167s>
- Dahlstedt, K. (1978). Dialekt och högspråk i nutidens Sverige, särskilt Norrland. I R. Zeitler (Red.), *Det moderna Skandinaviens framväxt: bidrag till de nordiska ländernas moderna historia. Föreläsningar hållna vid Humanistiska fakultetens symposium, femte sektionen, 6–9 juni 1977* (s. 49–69). Uppsala universitet.
- Dragojevic, M., Fasoli, F., Cramer, J., & Rakić, T. (2021). Towards a century of language attitudes research: Looking back and moving forward. *Journal of Language and Social Psychology*, 40(1), 60–79. <https://doi.org/10.1177/0261927X20966714>
- Einarsson, J. (2009). *Språksociologi* (2 uppl.). Studentlitteratur AB.
- Engstrand, O. (2004). *Fonetikens grunder*. Studentlitteratur AB.

- Garrett, P. (2010). *Attitudes to language*. Cambridge University Press.
- Institutionen för språk och folkminnen (2020, 9 juni). *Dialekter förr och nu*. Hämtad 2024-04-04 från <https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/lar-dig-mer-om-svenska-dialekter/dialekter-forr-och-nu>
- Kukkonen, P. (2003). Mitt språk mitt liv mitt allt: Språkspel och identitet. *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, 24(1), 7–21. <https://ugp.rug.nl/tvs/article/download/10623/8196/>
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Liebkind, K. & Henning-Lindblom, A. (2015). Identitet och etnicitet – och språk? I M. Tandefelt, M. (Red.). *Gruppspråk, samspråk, två språk*, Svenskan i Finland – I dag och i går 1(2), (s 183–200). Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Miller, J. (2000). Language Use, Identity, and Social Interaction: Migrant Students in Australia. *Research on Language and Social Interaction*, 33(1), 69-100. https://doi.org/10.1207/S15327973RLSI3301_3
- Nilsson, J. (2011). Dialektal anpassning i interaktion. I G. Bockgård & J. Nilsson (Red.), *Interaktionell dialektologi* (s. 223–249). Institutet för språk och folkminnen.
- Nilsson, J. & Nylund Skog, S. (2019). Dialekter, platser och identiteter: Språk- och kulturvetenskapliga förklaringar till språklig förändring och stabilitet i Torsby och Edsbyn. *Språk och stil*, NF 29, 203–232. <https://doi.org/10.33063/diva-399810>
- Norrby, C., & Håkansson, G. (2010). *Introduktion till sociolingvistik*. Norstedts Förlag.
- Nyholm, S. (2011). Språket som uttryck för identitet. I S. Niemi & P. Söderholm (Red.), *Svenskan i Finland 12. 15 och 16 oktober 2009 vid Joensuu universitet*, (s. 103 – 112). University of Eastern Finland.
- Palmén, H. (2014). *Identitet I samspråk: Kodväxling till standardvarietet som risk och resurs i östnyländska samtal på dialekt* (34, 4) [Doktorsavhandling, Helsingfors universitet]. <https://helda.helsinki.fi/items/88f39106-8447-45b7-9ad3-036f2a67aea7>
- Persson, F. (2008). *Skåne: den farliga halvön – Historia, identitet och ideologi 1865–2000*. Sekel Bokförlag/Isell & Jinert.
- Pettersson, G. (2005). *Svenska språket under sjuhundra år*. Studentlitteratur AB.

- Preston, D. R. (1999). Introduction. I D. R. Preston (Red.), *Handbook of perceptual dialectology* (s. 23-39). John Benjamins.
- Pålsson, P. (2022). *Dialekt i hjättat av Småland: En studie om dialektens sociala betydelse och dialektrealisation hos unga vuxna i Sävsjö och Rörvik* [Masteruppsats, Uppsala universitet]. DiVA. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-465851>.
- Sandström, L. (2022, 9 september). *Korrelation och korrelationskoefficient*. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=KBNPgCkJzng>
- Svahn, M. & Nilsson, J. (2014). *Dialektutjämning i Västsverige*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen.
- Sörlle, M. (2021). *Identitetskonstruerande, platsanknytning och dialektens betydelse* [Masteruppsats, Uppsala universitet]. DiVA. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-447791>.
- Teleman, U. (2005). Ett språk för ett rike. *Forskning och framsteg*, (4), 54–57.
- Thelander, M. (1996). Från dialekt till sociolekt. I L. Moberg & M. Westman (Red.), *Svenskan i tusen år – Glimtar ur svenska språkets utveckling* (s. 163-181). Nordstedts.
- Tynjälä, H. (2022). Hur påverkar språket upplevelsen av den sociala identiteten?: en studie av tvåspråkiga finlandssvenska ungdomar [Magisteravhandling, Jyväskylä universitet]. JYX Digital Repository. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/81922>
- Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet* (1 uppl.). Studentlitteratur AB.

Bilagor

(1) **Bilaga 1.** Enkät *Den skånska dialekten och dess roll för ens identitet* skapad med Google formulär.

Den skånska dialekten och dess roll för ens identitet

Jag skriver just nu ett kandidatarbete i lingvistik på området dialekter. I denna undersökning försöker jag ta reda på hur pass viktig dialekten är för en persons identitet, och om detta påverkas av faktorer så som nivå av dialekt samt hur man som talare av olika nivåer av dialekt blir bemött av sin omgivning. Denna enkät riktar sig till de som är uppvuxna i Skåne och talar/tidigare har talat någon nivå av skånska. Enkäten riktar sig INTE till de som flyttat till Skåne på senare år, men däremot så inkluderar den skåningar som senare flyttat ifrån Skåne. Stort tack för att du deltar!

* Anger obligatorisk fråga

1. Vad är din könstillhörighet? *

Markera endast en oval.

- Kvinna
 Man
 Ickebinär
 Vill inte svara

2. Hur gammal är du? *

Markera endast en oval.

- 15 år eller yngre
 16-24 år
 25-34 år
 35-44 år
 45-54 år
 55-64 år
 65-74 år
 75 år eller äldre

3. I vad för slags område är du uppvuxen? (Om du flyttat mellan olika ställen, kryssa i alla som stämmer.) *

Markera alla som gäller.

- Större stad i Skåne (Malmö, Lund, Helsingborg)
 Större tätort i Skåne (ej Malmö, Lund, Helsingborg)
 Mindre tätort i Skåne, men ej landsbygd
 Landsbygden i Skåne

4. Hur pass bred skånska anser du att du talar? *

Markera endast en oval.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Inge Mycket bred skånska, ibland förstår personer med andra dialekter inte vad jag säger.

5. Bor du kvar i Skåne? *

Markera endast en oval.

- Ja, jag bor kvar i Skåne och har aldrig flyttat till ett annat landskap.
- Jag har tidigare flyttat ifrån Skåne, men jag har flyttat tillbaka.
- Nej, jag har flyttat ifrån Skåne.

6. Min skånska dialekt förändrades när jag flyttade ifrån Skåne? *

Markera endast en oval.

- Ja, den blev starkare
- Ja, den blev svagare
- Nej, den förändrades inte
- Jag har inte flyttat ifrån Skåne

7. Mitt skånska ursprung och min hemort är viktiga för mig och jag känner ett starkt band till dem. *

Markera endast en oval.

- 1 2 3 4 5
- Stär Stämmer helt och hållet

8. Min skånska dialekt är viktig för mig. *

Markera endast en oval.

- 1 2 3 4 5
- Stär Stämmer helt och hållet

9. Jag är stolt över min skånska dialekt *

Markera endast en oval.

- 1 2 3 4 5
- Stär Stämmer helt och hållet

10. Jag anser att min skånska dialekt är en del av min identitet. *

Markera endast en oval.

- 1 2 3 4 5
- Stär Stämmer helt och hållet

11. Jag känner mig bekväm att tala min dialekt när jag är bland andra personer som inte talar samma dialekt som jag. *

Markera endast en oval.

1 2 3 4 5

Stär Stämmer helt och hållet

12. Jag anpassar min dialekt, och försöker prata mindre dialekt när jag är bland personer som inte talar samma dialekt som jag. *

Markera endast en oval.

1 2 3 4 5

Stär Stämmer helt och hållet

13. Jag känner mig bekväm med att prata min skånska dialekt utan att försöka anpassa den... *

Markera alla som gäller.

- I skolan/på jobbet
 Med mina vänner och bekanta
 Med min familj och släkt
 På event med människor jag inte känner sedan tidigare
 På arbetsintervjuer
 På fritidsaktiviteter (exempelvis: bokklubb, sporter)
 Ingen av dessa
 Övrigt: _____

14. Jag försöker prata mindre dialekt... *

Markera alla som gäller.

- På skolan/på jobbet
 Med mina vänner och bekanta
 Med mina familj och släkt
 På event med människor jag inte känner sedan tidigare
 På arbetsintervjuer
 På fritidsaktiviteter (exempelvis: bokklubb, sporter)
 Jag försöker aldrig prata mindre dialekt
 Övrigt: _____

15. Om jag hade möjligheten att ändra min skånska dialekt så hade jag... *

Markera endast en oval.

1 2 3 4 5

Tagi Prata i det tycket grövre skånska

16. Jag har upplevt att jag blivit bemött negativt på grund av min dialekt. *

Markera endast en oval.

1 2 3 4 5

Det | Det händer ofta

17. Jag har upplevt att personer med en annan dialekt har haft negativa fördomar om mig på grund av min skånska dialekt. *

Markera endast en oval.

1 2 3 4 5

Det | Det händer ofta

18. De som bemött mig negativt på grund av min skånska dialekt har... *

Markera alla som gäller.

- Talat samma dialekt som jag, men mindre bred
 Talat samma dialekt som jag, men bredare
 Talat en annan, bred dialekt än min
 Talat en annan, svag dialekt än min
 Talat rikssvenska, där dialekten inte kunnat avslöja deras hemort
 Ingen har bemött mig negativt
 Övrigt: _____

19. Jag har blivit negativt bemött på grund av min dialekt... *

Markera alla som gäller.

- I skolan/på jobbet
 Bland vänner och bekant
 Bland familj och släkt
 På event bland människor jag inte känner sedan tidigare
 På arbetsintervjuer
 På fritidsaktiviteter (exempelvis: bokklubb, sporter)
 Jag har inte blivit negativt bemött på grund av min dialekt
 Övrigt: _____

20. Andras negativa bemötande av min dialekt har påverkat hur pass viktig min dialekt är för mig och min identitet *

Markera endast en oval.

- Nej, andras negativa bemötande har inte påverkat hur viktig min dialekt är för mig.
 Ja, andras negativa bemötande har påverkat hur viktig min dialekt är för mig
 Jag vet inte/är osäker
 Jag har inte blivit bemött negativt

21. Andras negativa bemötande har påverkat den personliga vikten av min dialekt på det sätt att... *

Markera endast en oval.

- Min dialekt känns viktigare för mig än innan
- Min dialekt känns mindre viktig för mig än innan
- Min syn på min dialekt har inte förändrats på grund av andras negativa bemötande
- Jag har inte blivit bemött negativt

Det här innehållet har varken skapats eller godkänts av Google.

Google Formulär